

Головний редактор:

Присяжнюк Володимир Костянтинович, ректор Академії муніципального управління, д.т.н., професор, Заслужений діяч науки і техніки України.

Заступники головного редактора:

Даций Олександр Іванович, директор Науково-навчального інституту регіонального управління та місцевого самоврядування Академії муніципального управління, д.е.н., професор, Заслужений працівник освіти України

Лоцихін Олександр Миколайович, д.ю.н., завідувач кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління, Заслужений економіст України

Шеф-редактор:

Головач Володимир Володимирович, кандидат юридичних наук, директор аудиторської фірми "Аналітик".

Члени редакційної колегії:

Баймуратов Михайло Олександрович, д.ю.н., професор кафедри муніципального права Академії муніципального управління

Вініченко Ігор Іванович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри економічної теорії та економіки сільського господарства Дніпропетровського державного аграрного університету

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., професор кафедри адміністративних та кримінальноправових дисциплін Академії муніципального управління

Іванюта Василь Романович, д.е.н., доцент, професор кафедри менеджменту Полтавського університету економіки і торгівлі

Кампо Володимир Михайлович, к.ю.н., професор кафедри муніципального права, суддя Конституційного суду України

Клименко Олена Вікторівна, к.ю.н., доцент кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Клименюк Микола Миколайович, д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту Академії муніципального управління

Кондрашихін Андрій Борисович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів Академії муніципального управління

Кононенко Леонід Минович, к.ю.н., професор кафедри адміністративних та кримінальноправових дисциплін Академії муніципального управління

Копан Олексій Володимирович, д.ю.н., професор, перший заступник Керівника Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України

Корецька Світлана Олександрівна, д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів Академії муніципального управління

Литвин Олександр Петрович, к.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративних та кримінальноправових дисциплін Академії муніципального управління

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, член-кореспондент Академії правових наук, завідувач кафедри цивільноправових дисциплін Академії муніципального управління

Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, завідувач секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства

Невелєв Олександр Миколайович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності Академії муніципального управління

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., доцент, академік міжнародної кадрової академії, відмінник освіти України, радник юстиції, проф. кафедри кримінального права та правосуддя Запорізького нац. університету

Приходько Христина Вікторівна, к.ю.н., доцент, завідувач кафедри муніципального права Академії муніципального управління

Прушківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Сук Петро Леонідович, д.е.н., доцент, професор кафедри обліку і аудиту Академії муніципального управління

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Царенко Оксана В'ячеславівна, д.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту Академії муніципального управління

Бичкова Світлана Сергіївна, д.ю.н., професор, заступник начальника кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

Василинчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор кафедри спеціальної техніки та оперативно-розшукового документування Національної академії внутрішніх справ

Джуужа Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, головний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ

Константинов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, учений секретар Вченої ради Національної академії внутрішніх справ

Випусковий редактор:

Куцяк Олександр Анатолійович

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО- АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 3'2015

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

Журнал включено

до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних наук

Постанова президії ВАК України від 06 жовтня 2010 р. № 1-05/6. Реєстраційне свідоцтво серії KB № 4384 від 18 липня 2000 р.

Засновник:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Академією муніципального управління та Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку Вченою радою Академії муніципального управління. Протокол №35 від 10 лютого 2015 року. Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції. Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 10.02.2015

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (099) 143-03-99, (066) 178-20-42, (097) 178-90-89

Факс: (044) 279-63-47

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

ISSN 2409-1944

© "Аналітик", 2015

© "Економіка. Фінанси. Право", 2015

Суб'єкт видавничої справи

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес центр"

ЗМІСТ

ЕКОНОМІКА

В.П. НИКОЛАЄВА, О.Є. ГРОМОВА. Ризики в процесі формування доходів від операційної діяльності на підприємствах легкої промисловості	3
Н.А. КАРАСЬОВА. Еволюційні зміни та теорії експортоорієнтованого розвитку	7
Т.Р. КОРХ. Зовнішньоторговельна складова співробітництва України з країнами європейського союзу на сучасному етапі	12
С.А. ТКАЧЕНКО. Функція облікової обробки техніко-економічної інформації витрат і калькулювання собівартості у системі управління якісними характеристиками та технічними параметрами промислової продукції	15

ФІНАНСИ

О.В. КРАСІЛЬНИК. Фінансове забезпечення вищої освіти в Україні: реалії та проблематика	18
А.Є. ГРОМОВА. Фінансові ресурси підприємств: теоретичні аспекти	21
Т.Д. СІТАШ. Економічна концептуалізація місцевих бюджетів	24

ПРАВО

Актуальні зміни у податковому законодавстві з січня 2015 року	14
---	----

НИКОЛАЄВА
Вікторія Петрівна

УДК [658.155:65.01]:67

ГРОМОВА
Ольга Євгенівна
kuprienko80@mail.ru

РИЗИКИ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ
ДОХОДІВ ВІД ОПЕРАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ
ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

RISKS IN THE PROCESS OF FORMING OF
PROFITS FROM OPERATING ACTIVITY
ON ENTERPRISES OF LIGHT INDUSTRY

здобувач ХНУ

кандидат економічних наук,
доцент ВФЕУ

У статті розглянуто вплив ризиків на процес формування доходів від операційної діяльності підприємств легкої промисловості. Визначені види ризиків за сферами впливу. Запропоновано структурно-логічну схему управління ризиками при формуванні доходів від операційної діяльності на підприємствах зазначеної галузі.

В статье рассмотрено влияние рисков на процесс формирования доходов от операционной деятельности предприятий легкой промышленности. Определены виды рисков относительно сфер влияния. Предложено структурно-логическую схему управления рисками при формировании доходов от операционной деятельности на предприятиях указанной отрасли.

In the article influence of risks is considered on the process of forming of profits from operating activity of enterprises of light industry. The types of risks are certain in relation to the spheres of influence. The structural-logical chart of management risks is offered at forming of profits from operating activity on the enterprises of the indicated industry.

Ключові слова: ризики, дохід, підприємство, управління, легка промисловість

Ключевые слова: риски, доход, предприятие, управление, легкая промышленность

Keywords: risks, profit, enterprise, management, light industry

ВСТУП

За умов становлення нових конкурентних відносин між суб'єктами господарювання та посилюється вплив ризиків на ефективність діяльності будь-якого підприємства. Це пов'язано зі зміною концептуальної ролі держави в управлінні економікою, яка за сучасних умов не бере на себе ризики підприємства, а виступає лише регулятором та контролером відносин між господарюючими суб'єктами. За цих умов підвищується значення врахування ризиків, які стають постійними супутниками підприємницької діяльності і є чинниками поступального розвитку економічної системи в цілому та кожного конкретного підприємства зокрема.

Проблеми оцінки та управління ризиками розглядаються у наукових працях вітчизняних та іноземних вчених, зокрема: А.Т. Альгіна, І.В. Алексєєва, І.Т. Балабанова, С.В. Близнюка, І.А. Брижань, В.В. Вітлінського, В.М. Гранатурова, І.Ю. Івченко, С.М. Ілляшенка, О.Є. Кузьміна, І.В. Литовченко, Н.І. Машиної, Н.Ю. Подольчака, А.О. Старостіної, С.К. Харічкова, Н.І. Чухрай, Д.А. Штефанича,

О.І. Ястремського та інших. Вагомий внесок у дослідженнях цієї проблеми внесено такими вченими-економістами, як В. Варкалло, Я. Дангель, А. Пігу, Т. Бачкаї, Д. Мессен, Дж.М. Кейнс. Їх праці присвячені дослідженню сутності ризиків, визначенню факторів і причин їх виникнення, класифікації ризиків, характеристиці методів оцінки, виявленню шляхів та резервів зменшення ризиків та управління ними.

В той же час потрібно констатувати, що існуючі підходи в цих питаннях спрямовані в основному на розв'язання окремих проблемних аспектів оцінки, аналізу та врахування різних видів ризиків. Цілісна концепція щодо оцінки впливу ризиків на процес формування доходів від операційної діяльності підприємств легкої промисловості окреслена недостатньо.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні впливу ризиків на процес формування доходів від операційної діяльності на підприємствах легкої промисловості.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методичною базою при написанні статті слугували праці вітчизняних та іноземних вчених і економістів, що вивчали дану проблему.

Під час дослідження було використано такі методи, як: порівняння, аналіз, синтез та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Одним з вирішальних чинників, що визначають ефективність операційної діяльності і величину доходів підприємств легкої промисловості за сучасних умов господарювання, є моніторинг, аналіз і управління системою ризиків.

На нашу думку, оцінку і аналіз ризиків здійснення операційної діяльності і формування доходів підприємствами легкої промисловості, а також розробку механізмів їх моніторингу і управління необхідно здійснювати в різносторонніх аспектах:

- з точки зору повного задоволення споживачього попиту;
- з позиції збільшення платоспроможності і фінансової стійкості підприємств;
- з позиції підвищення конкурентоспроможності підприємств;
- з позиції ефективного розвитку регіонального ринку, на якому діють ці підприємства.

Управління процесами формування, акумуляції і цільового використання доходів від операційної

діяльності має здійснюватися на регіональному рівні і мікрорівнях самих підприємств, а також, певною мірою, посередниками і споживачами асортиментного ряду продукції легкої промисловості.

Дослідження перспектив підвищення ефективності формування доходів від операційної діяльності підприємств легкої промисловості і механізмів їх розвитку необхідно здійснювати з погляду можливостей державного регулювання, з позицій ситуативного менеджменту механізмів господарювання самих виробничих підприємств [1].

Таким чином, система моніторингу і управління ризиками операційної діяльності підприємств легкої промисловості в сучасних умовах повинна містити оцінку і аналіз економічних, організаційних, політичних і соціальних ризиків (табл. 1).

Механізми моніторингу, оцінки і управління сукупністю даних ризиків формуються на рівні державного управління, у сфері розробки державної економічної, товарної політики, а також концепції економічної безпеки країни.

Величина сукупного ризику функціонування підприємств легкої промисловості і процесу формування доходів від операційної діяльності за аналізований період зросла в 1,4 рази (з 6,65 в 2012 р. до 9,17 в 2013 р.). У системі ризиків найбільша питома вага доводиться на економічні і політичні ризики (33% і 23% відповідно).

Таблиця 1

Система ризиків формування доходів від операційної діяльності підприємствам легкої промисловості

		Види ризиків
Сфера впливу	економічні	1. Відсутність обґрунтованої економічної концепції розвитку вітчизняних підприємств легкої промисловості 2. Деструктивність механізмів розвитку державної концепції економічної безпеки 3. Недосконалість сучасної ринкової інфраструктури 4. Поглиблення фінансової кризи вітчизняної економіки 5. Диспаритет цін на товари і рівня реальної заробітної плати населення
	організаційні	1. Панування посередників і трейдерів, що диктують свої умови товаровиробникам 2. Деструктивний характер податкової політики 3. Зниження конкурентоспроможності мережі торговельних підприємств, втрата частки ринку 4. Монополізм неофіційних структур, що здійснюють контроль над цінами 5. Відсутність механізмів розвитку вітчизняної сировинної бази
	політичні	1. Великомасштабний розвиток ринку фальсифікованої продукції, тінізація економіки 2. Відсутність концепції економічної безпеки держави і регіонів 3. Недосконалість державного контролю за системою стандартизації і сертифікації 4. Неефективність державної підтримки вітчизняних товаровиробників 5. Відсутність дієвих механізмів регулювання вітчизняних товарних ринків
	соціальні	1. Зростання бідності, падіння рівня життя населення 2. Трансформація споживачьких переваг на товарних ринках 3. Падіння платоспроможного попиту населення 4. Розшарування суспільства, зниження рівня споживання товарів в 5. Зниження реальної зарплати, неможливість забезпечення прожиткового мінімуму

Особливо важливими є:

1) серед економічних ризиків – відсутність обґрунтованої економічної концепції розвитку вітчизняних підприємств легкої промисловості, недосконалість сучасної ринкової інфраструктури;

деструктивність механізмів розвитку державної концепції продовольчої безпеки, поглиблення фінансової кризи вітчизняної економіки;

2) серед організаційних ризиків – панування посередників і трейдерів, що диктують свої умови

товаровиробникам, зниження конкурентоспроможності мережі торговельних підприємств, втрата частки ринку, деструктивний характер податкової політики;

3) серед політичних – великомасштабний розвиток ринку фальсифікованої продукції, зростання тінізації економіки, неефективність державної підтримки вітчизняних товаровиробників, відсутність дієвих механізмів регулювання вітчизняних товарних ринків;

4) серед соціальних – падіння платоспроможного попиту населення, зниження реальної заробітної плати до рівня, що не забезпечує прожитковий мінімум, розшарування, диференціація суспільства.

Така сукупність ризиків формування доходів від операційної діяльності має місце для більшості підприємств легкої промисловості. Проте, необхідно відзначити наявність специфічних ризиків в розрізі галузевої специфіки підприємств легкої промисловості.

Фундаментальні ризики властиві більшості елементам економічної системи і слабо піддаються страхуванню. На відміну від них, специфічні ризики можуть бути пов'язані з окремими господарюючими суб'єктами, підприємствами, сегментами і складовими регіонального ринку, на якому діє виробниче підприємство. У якості специфічних ризиків формування доходів від операційної діяльності підприємств легкої промисловості, вважаємо за необхідне виділити: законодавчо-правові, економічні, фінансові, політичні, організаційні, соціальні.

Законодавчо-правові ризики можуть торкнутися відміни податкових пільг, необґрунтованого посилення контролю з боку податкових органів, деструктивного державного втручання в механізми функціонування виробничого підприємства.

Негативна дія системи економічних і фінансових ризиків на функціонування підприємств легкої промисловості може виражатися в погіршенні податкового та інвестиційного кліматів, труднощах і неможливості залучення кредитних ресурсів, непогашенні дебіторської заборгованості й інших чинниках, які перешкоджають ефективному розвитку регіональної торгівлі і вітчизняних товаровиробників.

Організаційні ризики формування доходів від операційної діяльності підприємств, головним чином, виявляються недосконалістю і неефективністю існуючої ринкової інфраструктури, що дозволяє посередникам і трейдерам нав'язувати торговим структурам і виробникам вітчизняних товарів свої умови і перешкоджати ефективному розвитку їх реалізаційної політики.

Негативний вплив політичних ризиків, труднощі в їх відстеженні і управлінні виражаються в прогресуючому розвитку ринку фальсифікованих товарів, зростанні несанкціонованого імпорту низькоякісних виробів і сировини для вітчизняних підприємств, нездатності держави стабілізувати дані процеси [2].

Сукупність соціальних ризиків робить опосередкований негативний вплив на процеси формування доходів від операційної діяльності підприємств легкої промисловості шляхом скорочення споживацького попиту, значних змін в структурі споживання товарів унаслідок падіння купівельної спроможності, погіршенні якості і рівня життя більшої частини населення.

Ступінь ефективності управління ризиками формування доходів від операційної діяльності підприємств легкої промисловості визначається тим, наскільки успішно вони здійснюють виробничо-збутову діяльність, нарощують обсяги виробництва і реалізації, наповнюють ринок високоякісними і доступними за ціною товарами, які задовольняють широкий спектр потреб й споживацьких переваг.

Специфіка сучасних умов господарювання, невизначеність законодавчо-правового поля діяльності примушує суб'єктів господарювання пристосовуватися і до свавілля урядовців, контролюючих органів, і до засилля перекупників і посередників, що не дають вітчизняним товаровиробникам вільно вийти, функціонувати та зміцнювати свої позиції на ринку.

За таких умов господарювання набувають об'єктивного характеру механізми вирішення протиріч між постійним сукупним ризиком підприємницької діяльності і її стійким розвитком. Деякі господарські формування, не витримують конкурентної боротьби, банкрутують, а їх ресурси в тій або іншій формах змінюють власника.

Процес управління системою ризиків функціонування підприємств легкої промисловості і формування доходів від їх операційної діяльності можна представити у вигляді структурно-логічної схеми (рис. 1).

Початковим етапом процесу управління ризиками є розробка загальної стратегії формування і ефективного розвитку підприємств легкої промисловості. Далі розробляються загально-стратегічні напрями, здійснюється прогнозування вірогідності настання ризикових ситуацій з урахуванням галузевої специфіки підприємств легкої промисловості. Наступним етапом є загальна оцінка рівня сукупного ризику. Далі – розробка конкретних функціональних механізмів управління для кожної складової, або їх сукупності. На завершальних етапах структурно-логічної схеми знаходиться організація контролю та здійснення функціонального аналізу ефективності управління ризиками.

ВИСНОВКИ

Таким чином, для мінімізації прояву сукупності ризиків необхідно: формування ефективних реалізаційних механізмів в галузі; впровадження прозорих схем обліку витрат і доходів від операційної діяльності підприємств; впровадження ефективних прийомів ціноутворення і форм розрахунків; мінімізація кількості оптовиків і перекупників в ланцюзі просування товару до споживача; формування ефективних механізмів просування вітчизняної продукції на зовнішній ринок.

Рис. 1 Структурно-логічна схема управління ризиками формування доходів від операційної діяльності підприємств легкої промисловості

Політика держави у сфері функціонування легкої промисловості має бути направлена на те, щоб, у міру збільшення виробництва продукції збільшувати обсяги її реалізації, а головне нарощувати експортний потенціал. Цього результату можна досягти за рахунок ефективного захисту вітчизняних виробників від іноземних виробників, стимулювання експорту, підтримки вітчизняних товаровиробників, зниження податкового навантаження тощо.

Література

1. Зарівняк І.І. Використання статистичного методу оцінки рівня ризику в маркетинговій діяльності підприємства / І.І. Зарівняк // Вісник

Національного університету водного господарства та природокористування. – Рівне: Видавництво Національного університету водного господарства та природокористування, 2006. – випуск 4 (36). – С.227 – 232.

2. Финкельштейн О.Б. Риски и их классификация // Экономика и управление.– 2000. - №1(20). – 32 с. - С. 6-8.

3. Фінкельштейн О.Б. Місце фінансових ризиків у загальній системі банківських ризиків // Стратегія економічного розвитку України: Наук. збірник. – Вип. 2-3 / Відп. ред. О.П. Степанов. – К.: КНЕУ, 2000. –328 с. – С. 227-234

КАРАСЬОВА

Наталія Анатоліївна
nkarasyova@rambler.ru

кандидат економічних наук,
докторант ННЦ "Інститут
аграрної економіки" НААН
України"

УДК 339.5

ЕВОЛЮЦІЙНІ ЗМІНИ ТА ТЕОРІЇ ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНОГО РОЗВИТКУ**EVOLUTIONAL CHANGES AND THEORIES OF EXPORT-LED DEVELOPMENT**

Проаналізована еволюція теорій експортоорієнтованого розвитку. Проведене дослідження особливостей та класифікацій експортоорієнтованих виробництв, які визначають експортний потенціал держави. Розроблено та представлено авторський підхід до оцінки доцільності зміни існуючої експортної спеціалізації країни на світовому ринку.

Проанализирована эволюция теорий экспортоориентированного развития. Проведено исследование особенностей и классификации производств, которые определяют экспортный потенциал государства. Разработан и представлен авторский подход к оценке целесообразности изменения существующей экспортной специализации на мировом рынке.

Evolution of export-led development theories is analyzed. Study of features and classifications of export productions, that determine export potential of the state is undertaken. The authorial approach to the estimation of expediency to change an export specialization of country on the world market is presented.

Ключові слова: експорт, модель, експортоорієнтований розвиток, теорія, спеціалізація, економічна політика

Keywords: export, model, export-led development, theory, specialization, economic politics

Ключевые слова: экспорт, модель, экспортоориентированное развитие, теория, специализация, экономическая политика

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку в умовах глобалізації реалізуються різні моделі економічної політики держави, особливості яких залежать від економіко-історичних умов, а саме від історичних традицій, рівня економічного розвитку країни, стану її економічного потенціалу, місця в глобальному міжнародному розподілі праці. Ефективність обраної моделі економічної політики багато в чому залежить від ступеню її підтримки на рівні держави. Підтримка економічної політики передбачає визначення ряду критеріїв ефективності її реалізації, які засновані на певному рівні цінностей, необхідних країні на цьому етапі розвитку. Кожна модель економічної політики заснована на тій або іншій теорії економічного розвитку.

Проблеми формування економічної політики держави на основі теорії експортоорієнтованого розвитку почали проявлятися ще в період після закінчення Другої світової війни та залишаються актуальним на сучасному етапі. Незважаючи на те, що наукові дослідження і практичне використання експортоорієнтованих теорій мають більш ніж шістдесятирічний досвід, на нашу думку, сьогодні відсутній вичерпний категоріальний апарат, який описує основні дефініції експортоорієнтованого розвитку, немає порівняльного аналізу економічної

політики держави на основі експортоорієнтованого розвитку на різних еволюційних етапах становлення, що, в свою чергу, обумовлює актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теоретичні та практичні аспекти розвитку цієї теорії розглядалися в наукових працях вітчизняних і зарубіжних авторів, серед яких Т.В. Горянська, Н.І. Черкас, І.І. Пузанов, О.М. Бублиєнко, А.П. Куприков, І.І. Дюмулен, А.С. Карпенко, М.М. Чванов, Л.І. Мацкевич, П.В. Манін, Ф. Мартікотте, Ф. Беллоне, А. Кернен, Т. Дзака-Кікоута тощо.

МЕТА СТАТТІ полягає у систематизації теорій та визначенні категоріального апарату теорії експортоорієнтованого розвитку.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологія дослідження полягає у використанні логічних методів індукції та дедукції, здійсненні аналізу теоретичних підходів до визначення дефініцій експортоорієнтованого розвитку. Аналіз здійснювався на основі вторинних даних та узагальнення результатів раніш проведених досліджень. Основними джерелами стали наукові праці та матеріали періодичних видань.

РЕЗУЛЬТАТИ

Методологічною базою для визначення передумов експортоорієнтованого розвитку на сучасному етапі, є встановлення послідовності та логіки формування теоретико-методологічних основ даної проблеми. Зокрема, Н.І. Черкас [10] були згруповані теорії експортоорієнтованого зростання, засновані як представниками класичної так і новітньої школи. За твердженням автора, ці теорії можуть бути представлені неокласичною моделлю, моделлю «залежної економіки» та моделями новітньої школи.

Неокласична модель передбачає, що економічне зростання країни може бути досягнуто за рахунок експорту продукції, випущеної із використанням низьких витрат на трудові ресурси і за рахунок ефективного використання імпортованого технологічного капіталу, необхідного для подальшого підвищення продуктивності праці, створення нової продукції, більш конкурентної на зовнішніх ринках. Як зазначає Н.І. Черкас [10], країнами, які продемонстрували таку модель експортоорієнтованого зростання, є країни Азії, уряд яких стимулює експорт продукції несировинного характеру із використанням низьких витрат на трудові ресурси. Слід відмітити, що ця модель передбачає поступове покращення технологічного забезпечення експортоорієнтованих виробництв та підвищення продуктивності праці за умов ефективного впровадження. Китай може бути яскравим прикладом такої моделі експортоорієнтованого зростання: при підтриманні відносно низьких витрат на трудові ресурси ця країна займає лідерські позиції в несировинному експорті в світі, збільшує масштаб імпорту технологій та темпи зростання продуктивності праці.

Неокласична модель також в деяких наукових працях називається «Азіатською (експортоорієнтованою) моделлю економічного розвитку». На думку Н.В. Спиридонової [9], для цієї моделі характерні наступні умови реалізації, серед яких: наявність вигідного економіко-географічного положення та транспортних магістралей; односторонній напрям розвитку економіки держави, орієнтований на експорт власної продукції; орієнтири на світові ринки при реалізації протекціоністської політики; значна роль участі держави в економічному розвитку; використання політики залучення іноземних капіталів як у вигляді позик, так і у вигляді прямих капітальних інвестицій, надходжень від експорту власної продукції; наявність компромісу трьох сил: держави, національної буржуазії та іноземних капіталів; наявність великої кількості кваліфікованих, дешевих та високодисциплінованих трудових ресурсів; здійснення модернізації аграрного сектора, використання вивільнених трудових ресурсів в експортоорієнтованих галузях промисловості; розвиток наукомістких виробництв, сфери послуг (туристичної та фінансової сфери); активізація використання вільних економічних зон; державне забезпечення стимулів, які сприяють розвитку підприємницької сфери, орієнтація цієї сфери на розвиток перспективних експортоорієнтованих галузей. Дослідження показало, що неокласична

теорія є початковою в еволюційному розвитку теорій експортоорієнтованого зростання.

Як свідчать наукові праці, присвячені дослідженням експортоорієнтованих теорій [1; 8], деякі країни в Південно-східній Азії обрали орієнтир розвитку економіки не у напрямку імпортозаміщення, а експортного орієнтування, і до 60-х років ХХ ст. продемонстрували швидкі темпи індустріалізації, економічного зростання, збільшення добробуту населення. Зокрема, в таких країнах як Південна Корея, Сінгапур, Тайвань та Гонконг [5] індустріалізація економіки досягалася не за допомогою заміщення та дискримінації імпорту національними виробництвами з використанням зовнішньоторговельних обмежень, а завдяки збільшенню експортного потенціалу держави.

Модель «залежної економіки» передбачає здійснення, переважно, сировинного експорту, відсутність конкурентного несировинного експорту та високу залежність від імпорту товарів для внутрішньої торгівлі. Як зауважують дослідники [7; 8; 10], довготривале використання цієї моделі може вплинути на вичерпання національних ресурсів, втрату економічної незалежності, загальний економічний спад, втрату конкурентоспроможності на світових ринках за рахунок більш привабливих пропозицій, скорочення експорту сировини за рахунок її вичерпання, загальні втрати доходів країни від експорту.

Модель «залежної економіки» почала реалізовуватись майже одночасно із неокласичною моделлю. Її використовували країни ОПЕК та інші країни, які орієнтовані на експорт сировини та енергоносіїв. До таких країн, на нашу думку, можна віднести і Російську Федерацію, в якій розвинутий, переважно, сировинний експорт, а несировинний – немає такого високого попиту через низьку конкурентоспроможність на світових ринках.

Моделі новітньої школи включають, за твердженням Н.І. Черкас [10], «теорію життєвого циклу продукту» та теорією економічних переваг. Ці теорії стосуються несировинного експорту продукції, яка має попит та конкурентні позиції незалежно від циклу життя та економічних переваг. Їх використовують як розвинуті країни із високим рівнем технологічного розвитку, так і країни, які розвиваються та обрали модель несировинного експорту. Життєвий цикл високотехнологічної продукції на першому етапі проходить стадію створення в економічно та технологічно розвинутій країні, виробництва та нарощування експорту, на другому – певне скорочення обсягів експорту в країні-розробнику, продаж технологій виробництва в країну із невисокими витратами на трудові ресурси, масовим виробництвом та експортом, на третьому – вдосконалення технологій та зростання виробництва із підтриманням низьких витрат на трудові ресурси, на четвертому – країни-розробники продукції імпортують її зважаючи на економічні переваги, отримані від низьких витрат на трудові ресурси, через певний час на цьому етапі може відбутись спад обсягів експорту через втрату технологічних та економічних переваг. Продаж технологій на відомі

види високотехнологічної продукції світових торгових марок і є прикладом використання цієї моделі.

На підставі систематизації теорій експорто-орієнтованого зростання можна зробити висновок, що важливою відмінністю цих теорій є характер експорту – сировинний або несировинний, який визначає подальші перспективи експортної орієнтації країни та можливість прогнозування економічного розвитку внаслідок вибору моделі.

В розрізі досліджуваної теми в наукових працях поняття «експортоорієнтована модель» набуло значного поширення, однак, воно так і не стало науковою категорією з огляду на те, що відсутні системні підходи до його трактування. Вчені, переважно, концентрують увагу на аналізі реалізації цієї моделі в різних економічних системах, при цьому не приділяють уваги визначенню сутності поняття «експортоорієнтована модель».

На думку Б.М. Амадова [2], експортоорієнтована модель політики держави – це комплексне заохочення виробництв, які орієнтовані на експорт власних продуктів. Автор вказує, що заохочувальні заходи націлені на підтримку і розвиток конкурентних експортних галузей економіки держави. Представлене визначення хоч і виділяє загальний напрям досліджуваної моделі, на нашу думку, є досить спрощеним, оскільки в ньому односторонньо розкрито роль держави і необхідність наявності виробництв, орієнтованих на експорт. При цьому не враховані інші учасники цієї моделі та їх роль, не вказаний можливий характер експортної орієнтації.

Схоже трактування представлено С.О. Головачовим [3], який зазначає, що експортоорієнтована модель є моделлю, націленою на пріоритетний розвиток конкурентних виробництв, орієнтованих на зовнішні світові та макрорегіональні ринки. Як вказує автор, до головних стимулюючих заходів відносяться ті, які спрямовані на розвиток галузей, конкурентних у світових масштабах. На нашу думку, цей підхід, як і попередній, не передбачає систематизації учасників взаємодії, у визначенні не вказано експортної орієнтації в рамках моделі. Також, слід зазначити, що С.О. Головачов [3], як і деякі дослідники, обмежує експортоорієнтовану модель виключно сировинним характером, вказуючи, що цей характер обумовлює негативний ефект. На нашу думку, сировинний характер експортної орієнтації це один з етапів розвитку експорту, який з часом може трансформуватися в більш високоефективну форму експортоорієнтованої моделі.

П.Я. Дегтярьов, І.В. Полосин [4] вказують, що експортоорієнтована модель економічного розвитку – це модель сировинної економіки (неповного циклу), яка є не ефективною для держави, оскільки не дозволяє створювати в регіональній економіці мультиплікативного ефекту, що забезпечував би розвиток внутрішнього ринку. Вказаний підхід, на нашу думку, не досить справедливий, оскільки автори обмежують уявлення про досліджувану модель сировинним напрямом, а більш конкурентний напрям, пов'язаний з оброблювальною

промисловістю, яка для багатьох країн також є експортоорієнтованою, пов'язують з внутрішньою моделлю економічного розвитку. Безумовно, що цей підхід прийнятний для тих національних господарств, які не орієнтовані на масове експортне виробництво, а історично експортують тільки сировину.

Як вказує С.Є. Сарсембекова [8], експортоорієнтована модель економічної політики – це модель управління політикою держави, спрямована на досягнення відносно високих темпів економічного зростання і ефективності виробництва шляхом випуску такого асортименту продукції, який має зростаючий попит або має потенційний попит на світовому ринку. Автор справедливо відмічає, що ефективність реалізації цієї моделі можлива за умови, якщо точно враховуються фактори і джерела зростання ефективності виробництв, вірно визначаються національні порівняльні переваги в конкурентній боротьбі на світових ринках, і те, яким чином вони можуть бути співвіднесені з досягнутим рівнем економічного розвитку, в яких напрямках слід в перспективі посилювати свої конкурентні позиції. В цілому, на думку автора [8], доцільно впроваджувати експортоорієнтовану політику при обґрунтованому і вірному визначенні «полюсу (ефекту) зростання» для економіки держави. На нашу думку, представлений підхід є досить прийнятним, хоча і сформульований в узагальнюючому вигляді, оскільки не передбачає роль всіх учасників моделі, також не вказано того, яким чином держава управляє цією моделлю.

Згідно з підходом Кікаді Сержа Куканіна [6], експортоорієнтована модель – є моделлю економічного управління державою, яка забезпечує концентрацію зусиль виробників продукції для виведення її на зовнішні ринки і сприяє формуванню експортоорієнтованих суб'єктів підприємницької сфери. Як відмічає автор, державне управління цією моделлю відбувається за допомогою використання митних пільг, кредитування суб'єктів підприємництва, підтримки низьких валютних курсів і створення інших сприятливих умов для функціонування і розвитку експортоорієнтованих галузей. Серед сприятливих умов визначаються законодавчо встановлені фінансові пільги для тих галузей, які випускають експортну продукцію, заходи, які спрощують вивезення товарів і політику, націлену на покращення збуту товарів на світових ринках. Можна підтримати автора [6], що в країнах з економікою, що розвивається, існує проблема планування експортної діяльності, яка посилюється тим, що держава не здійснює політики, націленої на розвиток експортоорієнтованих галузей, їх вихід на світові ринки. Представлений підхід враховує учасників взаємодії, основні цільові напрями в рамках моделі, також окремо досить системно визначені державні заходи по сприянню розвитку експортоорієнтованих галузей.

Враховуючи кращий науковий досвід, нами було розроблено та запропоновано авторський підхід до трактування сутності поняття «експортоорієнтована модель економічного розвитку», зокрема – це модель розвитку сировинних та (або) несировинних галузей економіки, націлена на їх вихід, утримання та

підвищення конкурентоспроможності на світових ринках, збільшення доходів держави від експорту, яка досягається шляхом інституційного впливу на створення сприятливих умов для національних виробників-експортерів в сфері оподаткування, інвестування та регулювання підприємницької діяльності [авторська розробка].

Представлене авторське трактування враховує основних учасників взаємодії (державу та національних виробників-експортерів), характер експортної орієнтації (сировинний та (або) несировинний)), напрями участі держави в розвитку експортоорієнтованих галузей, можливу участь або невтручання держави у становленні цієї моделі. В досліджуваному трактуванні вперше в наукових колах передбачено можливі альтернативні варіанти експортоорієнтованого розвитку. За допомогою представленого авторського підходу до визначення сутності досліджуваного поняття можна оцінити рівень участі держави в розвитку та становленні експортоорієнтованої моделі розвитку.

Поряд з дослідженнями поняття «експортоорієнтована модель» в наукових працях певна увага приділена поняттю «експортоорієнтовані виробництва». Особливий внесок в розвиток теоретичного обґрунтування цього поняття належить С.Є. Сарсембековій [8]. На думку автора, експортоорієнтованими виробництвами можна вважати орієнтацію на конкурентну кон'юнктуру світових ринків, націлену на захоплення максимальної ринкової частки. Також, як вказує автор, експортоорієнтованими виробництвами є підприємницькі структури, виробництва яких націлені на випуск якісної продукції з високими конкурентними позиціями для експорту її на світових ринках з врахуванням національних пріоритетів, для посилення економічного зростання країни, підвищення попиту на національну продукцію, покращення економічних позицій держави в світових масштабах й на національному рівні.

В інших наукових працях відсутні підходи до трактування досліджуваного поняття, хоча приділено багато уваги аналізу їх розвитку, тенденціям становлення, причинам розміщення і переміщення з країн з високим рівнем економічного розвитку до країн, які розвиваються зважаючи на низькі витрати на трудові ресурси.

Згідно з класифікацією автора, експортоорієнтовані виробництва держави представлені великими експортоорієнтованими виробництвами, середніми експортоорієнтованими виробництвами та виробництвами, які необхідно орієнтувати на експорт. Виходячи з порівняльних характеристик, найбільш ефективними, з точки зору інтересів як держави, галузей, так і самих виробничих структур,

$$\text{якщо, } Y_k, Y_c, Y_n \sim \uparrow Дб, \uparrow Кнб, \downarrow Ехр, \downarrow \%свр, \downarrow Дехр, \downarrow Кнк \quad (4),$$

$$\text{тоді, } Y_k, Y_c, Y_n \rightarrow Zmspc Y_k, Y_c, Y_n \quad (5),$$

де Y_k – крупні експортоорієнтовані виробництва; Y_c – середні експортоорієнтовані виробництва; Y_n – виробництва, які необхідно орієн-

зайнятих в експортоорієнтованих виробництвах можна назвати великі експортоорієнтовані виробництва, ефективність яких визначається масштабами, більш високими показниками розвитку і доходами від експорту, рівень яких впливає на доходи держави.

Формування експортоорієнтованої моделі економічного розвитку припускає вибір найбільш конкурентних і перспективних виробництв. Цей вибір пропонується здійснювати з використанням функцій, представлених в формулах 1-3 [8]:

$$Y_k = f_k(x_{1k}, x_{2k}, x_{3k} \dots x_{kn}) \quad (1)$$

$$Y_c = f_c(x_{1c}, x_{2c}, x_{3c} \dots x_{cn}) \quad (2)$$

$$Y_n = f_n(x_{1n}, x_{2n}, x_{3n} \dots x_{nn}) \quad (3)$$

де Y_k – крупні експортоорієнтовані виробництва; $x_{1k}, x_{2k}, x_{3k} \dots x_{kn}$ – фактори вибору пріоритетних крупних експортоорієнтованих виробництв; Y_c – середні експортоорієнтовані виробництва; $x_{1c}, x_{2c}, x_{3c} \dots x_{cn}$ – фактори вибору пріоритетних середніх експортоорієнтованих виробництв; Y_n – виробництва, які необхідно орієнтувати на експорт; $x_{1n}, x_{2n}, x_{3n} \dots x_{nn}$ – фактори вибору пріоритетних виробництв, які необхідно орієнтувати на експорт. За допомогою представлених функцій (1-3) вибору досліджуваної категорії виробництв можна оцінити особливості стану і можливі варіанти розвитку експортного потенціалу держави.

Експортний потенціал є здатністю національної економіки випускати і експортувати продукцію, конкурентну на світових ринках, забезпечувати при необхідності динамічні зміни галузей експортної спеціалізації і збільшувати масштаби експорту національної продукції з урахуванням, як завдань внутрішнього розвитку, так і для підвищення своїх позицій на світових ринках. З огляду на це, забезпечення експортного потенціалу і формування експортоорієнтованої моделі економічної політики передбачає необхідність динамічної зміни галузей експортної спеціалізації, якщо існуюча спеціалізація не відповідає інтересам країни і завданням її внутрішнього і зовнішнього розвитку. З урахуванням вищевикладеного, обрані найбільш великі та перспективні експортоорієнтовані виробництва (формули 1-3) пропонується оцінювати за допомогою індикатора доцільності зміни існуючої спеціалізації експорту (формула 4):

тувати на експорт; $\uparrow Дб$ – зростання державного боргу країни, у разі якщо обрано експортоорієнтовану політику; $\uparrow Кнб$ – збільшення кризи платіжного

балансу, у разі якщо обрано експортоорієнтовану політику; $\downarrow Expc$ – зменшення запасів сировини в державі, якщо обрано експортоорієнтовану сировинну політику; $\downarrow \%свр$ – втрата ринкової частки експортоорієнтованих виробництв країни на світовому ринку; $\downarrow Dexr$ – зменшення доходів від експорту власної продукції (найбільш часто буває у разі сировинної орієнтації і відповідного зниження цін на сировину на світових ринках); $\downarrow Kнк$ – зменшення конкурентоспроможності експортоорієнтованих виробництв країни на світовому ринку; $Zmspc$ – прийняття рішення про зміну існуючої спеціалізації експортоорієнтованих виробництв країни на світовому ринку, або зменшення обсягів експорту.

Запропонований нами індикатор доцільності зміни існуючої спеціалізації експортоорієнтованих виробництв країни на світовому ринку може використовуватись як країнами, які реалізують сировинну, так і несировинну модель експортоорієнтованого розвитку. До останніх можуть відноситись ті, виробництва яких втрачають конкурентні позиції через застарівання технологій, скорочення інвестицій, погіршення якості тощо.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило проаналізувати еволюцію теорій експортоорієнтованого розвитку. Було виявлено, що ці теорії знайшли свою реалізацію в експортоорієнтованих моделях економічної політики країн. Розглянуті особливості існування та класифікації експортоорієнтованих виробництв, які визначають експортний потенціал держави. Викладений авторський підхід до оцінки доцільності зміни існуючої спеціалізації експортоорієнтованих виробництв країни на світовому ринку націлений на забезпечення методологічного інструментарію дослідження. Подальші наукові розробки в цьому напрямку можуть бути визначені галузевими особливостями експортоорієнтованих виробництв.

Література

1. Алиев, Б.Х. Промышленная политика и экономика [Текст] / Б.Х. Алиев. — М. : Экономика, 2000. - 103 с.
2. Ааматов, Б.М. Возможна ли в Кыргызстане экспортоориентированная модель экономики [Текст] / Ааматов Б.М. // Вестник Научной Библиотеки Кыргызского Национального Университета им. Ж.Баласагына. — 2013. - № 7. — С. 34-36
3. Головачев, С.А. Интегрированный подход к промышленной и торговой политике в лесном комплексе в условиях экономической глобализации [Текст] / Головачев С.А. // Научный журнал «Власть и управление на востоке России». — 2012. - № 2(59). — С. 182-189
4. Дегтярев, П.Я. Новая модель регионального экономического роста [Текст] / Дегтярев П.Я., Полосин И.В. // Вестник Челябинского государственного университета. - 2010. - № 2 (183). - Экономика. Вып. 23. - С. 85-90
5. Дюмулен, И.И. Международная торговля. Экономика, политика, практика [Текст] : монография / И.И. Дюмулен. — М.: ВАВТ, 2010. - 448 с.
6. Куканина, Кикади Серж. Оценка экспортного потенциала промышленных предприятий развивающихся стран (на примере Демократической Республики Конго) [Текст]: дисс. ... канд. эконом. наук: 08.00.05 / Куканина Кикади Серж. — Иваново, 2014.- 174 с.
7. Пузанов, И.И. Світова практика реалізації стратегії стимулювання експорту [Текст] / Пузанов И.И. // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. — 2013. — Вип. 2. Т. 1. — С. 29-38
8. Сарсембекова, С.Е. Экспортоориентированные производства в системе мирохозяйственных связей: вопросы теории и практики [Текст]: учеб. пособие / С.Е. Сарсембекова. — Павлодар, 2004. — 108 с.
9. Спиридонова, Н.В. Теоретический анализ экономических систем [Текст]: учеб. пособ. / Н.В. Спиридонова. — СПб.: Питер, 2013. — 240 с.
10. Черкас, Н.І. Теоретичне обґрунтування експортоорієнтованого зростання [Текст] / Черкас Н.І. // Вісник ЛКА. — Серія економічна, випуск 28 — Львів: Вид. ЛКА. - 2008. - С. 503-509.

КОРХ

Тетяна Романівна
ms.korh@gmail.comстудентка Інституту
міжнародних відносин
Київського національного
університету імені Тараса
Шевченка

УДК 339.9

ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА СКЛАДОВА СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ
З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІFOREIGN TRADE COMPONENT OF THE COOPERATION BETWEEN
UKRAINE AND THE EU MEMBER STATES AT THE PRESENT STAGE

У статті проаналізовано сучасний стан торговельних відносин України з країнами Європейського Союзу в умовах інтенсифікації європейської інтеграції України. На основі дослідження основних параметрів зовнішньої торгівлі України з ЄС визначено перспективи торгово-економічного співробітництва України з країнами Європейського Союзу.

В статье проанализировано современное состояние торговых отношений Украины со странами Европейского Союза в условиях интенсификации европейской интеграции Украины. На основе исследования внешней торговли Украины с ЕС определены перспективы торгово-экономического сотрудничества Украины со странами Европейского Союза.

The article analyzes the current state of trade relations between Ukraine and the European Union in conditions of intensification of European integration of Ukraine. The prospects of trade and economic cooperation between Ukraine and EU countries identified on the basis of the study of foreign trade with the EU.

Ключові слова: торговельні відносини, Європейський Союз, експорт, імпорт, зона вільної торгівлі

Ключевые слова: торговые отношения, Европейский Союз, экспорт, импорт, зона свободной торговли

Keywords: trade relations, the European Union, exports, imports, a free trade zone

ВСТУП

Співробітництво з Європейським Союзом (ЄС) є пріоритетним напрямком зовнішньоекономічної політики України з 1994 року, проте активна фаза торгово-економічних відносин між ними розпочалася лише у 2005 році. Найбільш суттєвим кроком у співробітництві між Україною та країнами Євросоюзу за останні два десятиліття стала Угода про асоціацію між Україною та ЄС 2014 року. Ця Угода відкриває Україні шлях до глибокої інтеграції в європейський економічний простір. З кожним роком обсяг торгівлі між цими двома суб'єктами світового господарства зростає.

В науковій літературі питання зовнішньоекономічної політики України щодо країн Європейського Союзу та економічної євроінтеграції висвітлюється досить широко. Теоретичним і практичним аспектам міжнародної економічної інтеграції, зокрема питанням формування зони вільної торгівлі присвячені дослідження таких вітчизняних науковців, як І.Бураковський, А.Філіпенко, В.Чужиков, О.Шнирков та аналітичних неурядових організацій, таких як Міжнародний центр перспективних досліджень, Міжнародний інститут порівняльного аналізу, Центр європейських політичних досліджень, тощо. Разом з тим, слід зазначити, що питання впливу реалізації Угоди про асоціацію на торгівлю, дослідження перспектив торговельних та економічних відносин України з країнами ЄС, попри

публікації згаданих авторів та інститутів, є недостатньо висвітленими у вітчизняній науковій літературі.

МЕТА РОБОТИ полягає у дослідженні сучасного стану та оцінці перспектив торговельно-економічних відносин України з країнами Європейського Союзу.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці вітчизняних вчених, матеріали періодичних видань, статистичні дані Державної служби статистики, тощо. Під час проведення дослідження використано методи математичного та економічного аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Європа є одним із масштабних платоспроможних та інноваційних ринків, освоїти й заповнити який намагаються багато країн світу, у тому числі й США, Японія, країни БРІКС. З таким потенціалом інтеграційної привабливості не може зрівнятися жодне інтеграційне об'єднання [1]. Цей факт є беззаперечним стимулом для України у поглибленні співробітництва з країнами ЄС, розвитку двосторонньої торгівлі та подальшій інтеграції до спільного ринку. Після підписання Угоди про асоціацію торговельні відносини між Україною та ЄС перейшли на якісно новий рівень.

Аналіз торгово-економічних відносин України з країнами Євросоюзу за 2010-2014 рр. свідчить про щорічне зростання обсягів імпорту з ЄС при тому, що

частка європейського імпорту в середньому становила 35%. Експорт до країн Європи протягом цього періоду також підтримувався на достатньо високому рівні, його частка в середньому сягала 32% від загального українського експорту.

Тим не менш, лише у 2014 році Європейський Союз став головним торговельним партнером України у зовнішній торгівлі. За даними Державної служби статистики України, обсяг експорту товарів до країн ЄС за січень-листопад 2014 року становив 15 874,2 млн. дол., або 31,7% загального обсягу експорту, та збільшився порівняно з аналогічним періодом 2013 р. на 7%. Зокрема, зріс обсяг поставок жирів та олій тваринного або рослинного походження на 62,7%, деревини і виробів з деревини – на 24%, зернових культур – на 21,7%, механічних машин – на 19,8%, електричних машин – на 10,8% [2]. Найбільшими експортерами української продукції серед країн ЄС у 2014 році стали – Польща, Італія, Німеччина та Угорщина. Зазначені країни найбільше експортували чорні метали, електричні машини, зернові культури, руди, одяг тощо. При цьому у порівнянні з аналогічним періодом 2013 року відбулося зростання обсягів експорту товарів до Італії на 9,9%, Польщі – на 9,1% та Німеччини – на 5,5%, що свідчить про більшу зацікавленість в українських товарах серед країн-членів ЄС.

Імпорт товарів з країн ЄС за січень-листопад 2014 року становив 19156,8 млн. дол., або 38,5% загального обсягу, та зменшився проти відповідного

періоду 2013 р. на 20,6%. Скоротилися поставки засобів наземного транспорту, крім залізничного, на 56,7%, паперу та картону – на 34,3%, механічних машин – на 29,9%, різноманітної хімічної продукції – на 26,8%, електричних машин – на 20,5%, фармацевтичної продукції – на 20,4%, пластмас, полімерних матеріалів – на 17,5% [2]. Імпортні надходження здійснювалися в найбільшому обсязі з Німеччини, Польщі, Італії та Угорщини. З цих країн Україна імпортувала переважно мінеральні палива, нафту, електричні та механічні машини. В цілому у 2014 році спостерігається тенденція скорочення українського імпорту. Імпортні надходження з Італії зменшилися на 25,6%, Польщі – на 23,8% та Німеччини – на 20% у порівнянні з аналогічним періодом 2013 року. Позитивний показник має лише Угорщина, імпорт з якої збільшився на 4%.

У торгово-економічному співробітництві спостерігається зростання товарообороту з переважною більшістю країн ЄС. Головними торговельними партнерами України серед країн Європи є Німеччина, Польща, Італія, Угорщина та Нідерланди. Аналіз темпів зростання (скорочення) експорту-імпорту товарів п'ятірки найбільших торговельних партнерів України з країн Європи за січень-листопад 2013 року та 2014 року вказує на зростання експорту з країн ЄС у 2014 році у порівнянні з аналогічним періодом 2013 року, при одночасному скороченні обсягів імпорту (див. рис. 1.).

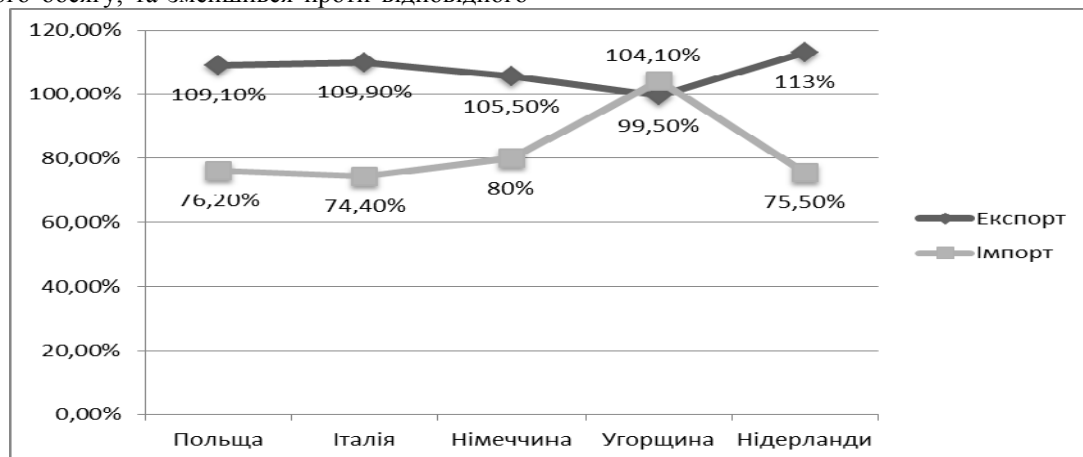

Рис. 1 - Темпи зростання(зниження) експорту-імпорту товарів ТОП-5 торговельних партнерів

України з країн ЄС, січень-листопад 2013-2014рр., % [складено автором за даними [2, 3]]

Представлені на рис. 1. дані свідчать про переорієнтацію ринку України на європейський ринок та збільшення експортної залежності України від країн ЄС. Слід зазначити, що переорієнтація українських виробників на ринок ЄС призводить до залучення інноваційних технологій, підвищення якості товару та його конкурентоздатності. Тим не менш, задля більшої співпраці України з країнами Європейського Союзу необхідне підвищення стандартів якості та гармонізація законодавства.

В цілому, майбутнє торговельних відносин України з країнами ЄС залежить від своєчасного та ефективного запровадження положень Угоди про асоціацію. З метою подальшої економічної інтеграції

до європейського ринку центральним елементом економічної частини зазначеної Угоди стали положення про створення зони вільної торгівлі (ЗВТ) між Україною та ЄС протягом 10 років. Очікується, що у довгостроковій перспективі ЗВТ забезпечить щорічне зростання ВВП України на 0,5%, а також загальне підвищення добробуту громадян на 1,2% на рік. Що стосується економічних показників, обсяг експорту до ЄС має зрости приблизно на 6,3%, обсяг імпорту товарів з ЄС – збільшитися на 5,8% [4]. У результаті українські експортери заощаджуватимуть 487 млн. євро щороку [5].

Одним з головних наслідків ЗВТ стане також ліквідація ввізного мита для 97% товарів. Особливо

відчутно це відобразиться на таких українських галузях, як: харчова, хімічна, легка промисловість та машинобудування, коли національні виробники в цих сферах зможуть вийти на європейський ринок без суттєвих тарифних обмежень. Однак, очікується, що найбільші переваги отримає сільськогосподарський сектор, адже разом з відкриттям європейського ринку, окрім зниження ввізного мита, з'явиться можливість залучення додаткових інвестицій в цю сферу.

ВИСНОВКИ

Таким чином, Європейський Союз є стратегічним зовнішньоторговельним партнером України. Обсяг торгівлі між цими суб'єктами світової економіки щорічно збільшується, що свідчить про поглиблення та зміцнення двосторонніх торговельних відносин. На сучасному етапі після підписання Угоди про асоціацію Україна переорієнтовується на європейський ринок, нарощуючи експорт до країн Європи. Втім, попри зазначене, існує тенденція до переважання в українському експорті сировинних та базових товарів й технологічних та інноваційних товарів у імпорті з країн Європейського Союзу. Перспективи розвитку торговельних та економічних відносин України з країнами ЄС пов'язані з економічною та інвестиційною політикою держави, реалізацією її економічних інтересів, підвищенням конкурентоспроможності українських товарів, дотриманням європейських норм та гармонізацією законодавства відповідно до вимог Угоди про асоціацію. З метою подальшого розвитку та вдосконалення економічної співпраці Україна має впровадити політику державних реформ, забезпечити виконання зобов'язань в рамках ЗВТ та розширити галузеве співробітництво з ЄС. Дослідження торговельно-економічних відносин з країнами Євросоюзу для України є надзвичайно актуальним, оскільки дає можливість проаналізувати основні тенденції у двосторонній торгівлі та окреслити

перелік необхідних заходів задля підвищення ефективності співробітництва та прискорення інтеграції України до європейського спільного ринку.

Література

1. Гайдучий П. Україна: проблеми інтеграції. / П. Гайдучий // Національна безпека і оборона. Журнал / Український центр економічних і політичних досліджень імені О.Розумкова. – 2013. № 4–5. – С. 78–89.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Офіційний портал Державної фіскальної служби України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://sfs.gov.ua/ms/>
4. Хейліер М., Пятницький В. Торгівля з ЄС в рамках поглибленої та всеосяжної угоди про вільну торгівлю. / М. Хейліер, В. Пятницький // Роз'яснення переваг поглибленої та всеосяжної угоди про вільну торгівлю (ЗВТ+) між Україною та ЄС / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – 2013. – 18 с.
5. ЄС – Україна: поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі. / Інформаційна довідка Представництва Європейського Союзу в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/documents/virtual_library/dcfta_guidebook_web.pdf
6. Побоченко Л.М., Любарцева К.Д. Аналіз торговельно-економічної співпраці України з країнами Європейського Союзу. / Л.М. Побоченко, К.Д. Любарцева // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ / Інститут міжнародних відносин Національного авіаційного університету. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/viewFile/5899/6649>.

КОНСУЛЬТАЦІЇ

АКТУАЛЬНІ ЗМІНИ У ПОДАТКОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ З СІЧНЯ 2015 РОКУ

ЄДИНИЙ ПОДАТОК та ФІКСОВАНИЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ ПОДАТОК

(Зміни, введені Законом України від 28.12.2014 № 71-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи»)

1. Змінено склад груп єдиного податку. Фіксований с/г податок – четверта група єдиного податку.

З січня 2015 року до третьої групи єдиного податку віднесені: фізичні особи – підприємці, які не

використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, не обмежена та юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми, у яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує **20 000 000** грн.

До 4 група віднесені – сільськогосподарські товаро-виробники (раніше – платники фіксованого сільсько-господарського податку).

(продовження на стор. 17)

ТКАЧЕНКО

Сергій Анатолійович
nukoblikaudit@inbox.ru

кандидат економічних наук,
доцент,
Проректор з науково-педагогічної роботи
ВНЗ "Миколаївський політехнічний інститут"

УДК 33

ФУНКЦІЯ ОБЛІКОВОЇ ОБРОБКИ ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ВИТРАТ І КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЯКІСНИМИ ХАРАКТЕРИСТИКАМИ ТА ТЕХНІЧНИМИ ПАРАМЕТРАМИ ПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

FUNCTION ACCOUNTING TREATMENT OF TECHNICAL AND ECONOMIC INFORMATION COSTS AND CALCULATION OF THE COST MANAGEMENT SYSTEM QUALITY CHARACTERISTICS AND TECHNICAL PARAMETERS OF INDUSTRIAL PRODUCTS

В статті переконливо доведено, підсистема облікової обробки техніко-економічної інформації витрат і калькулювання собівартості відіграють визначальну роль у системі управління якісними характеристиками та технічними параметрами готової продукції-виробів промислових підприємств і науково-виробничих об'єднань країни.

В статье убедительно доказано, подсистема учётной обработки технико-экономической информации затрат и калькулирования себестоимости занимают определяющую роль в системе управления качественными характеристиками и техническими параметрами готовой продукции-изделий промышленных предприятий и научно-производственных объединений страны.

The article is conclusively proven subsystem accounting treatment of technical and economic information costs and cost calculation occupy a decisive role in the management of quality characteristics and technical parameters of finished products-products of industrial enterprises and scientific and industrial associations.

Ключові слова: витрати, калькулювання собівартості, облікова обробка техніко-економічної інформації, промислова продукція, система управління якісними характеристиками і технічними параметрами

Ключевые слова: расходы, калькулирование себестоимости, учётная обработка технико-экономической информации, промышленная продукция, система управления качественными характеристиками и техническими параметрами

Keywords: cost calculation of the cost, Account Processing technical and economic information, industrial production, quality management system specifications and technical parameters

ВСТУП

За сучасних ринкових відносин в національній економічній системі країни перед керівниками промислових підприємств та науково-виробничих об'єднань галузі машинобудування і суднобудування України постало непросте завдання спрямоване на визначення результатів виробничо-господарської діяльності підприємств (об'єднань), економічної ефективності від здійснення заходів, пов'язаних із забезпеченням та підвищенням якісних характеристик та технічних параметрів готової продукції тощо. Наявні ж інструментарії, в тому числі і підсистема облікової обробки техніко-економічної інформації, не у повній мірі задовольняють означені інформаційні потреби, що встановлює проблему у загальному вигляді та підкреслює її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями і інше. Провівши поглиблений системно-функціональний аналіз останніх досліджень і публікацій провідних вітчизняних та іноземних вчених-економістів [1-8], і інші, в яких започатковано

розв'язання даної проблеми і на які ми спираємося, визначено безліч невирішених раніше частин загальної проблеми, особливою актуальністю серед яких виділяється питання пов'язане із роллю функції облікової обробки техніко-економічної інформації витрат і калькулювання собівартості в системі управління якісними характеристиками та технічними параметрами готової продукції промислових підприємств і науково-виробничих об'єднань та її функціональний комплекс завдань, котрому присвячена означена публікація.

МЕТА РОБОТИ

виступає в беззаперечному доказу того факту, що функція облікової обробки техніко-економічної інформації витрат і калькулювання собівартості в системі управління якісними характеристиками і технічними параметрами готової продукції відіграють без сумніву вирішальну роль у формуванні плану розвитку промислових підприємств та науково-виробничих об'єднань.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічною основою наукової публікації виступає діалектичний метод і основні положення функції бухгалтерського обліку витрат і калькулювання собівартості та системи управління якістю промислової продукції. У процесі дослідження використовувалися наступні методи: *абстрактно-логічний* (для теоретичного узагальнення і формулювання висновків); *монографічний* (при дослідженні теоретичних та практичних методик бухгалтерського обліку витрат і калькулювання собівартості і системи управління якістю готової продукції); *порівняльний* (при діагностиці сучасного стану функції бухгалтерського обліку витрат і калькулювання собівартості та системи управління якісними характеристиками і технічними параметрами продукції на підприємствах і ін.

РЕЗУЛЬТАТИ

Важливою обставиною, яка обумовлює необхідність калькулювання на промислових підприємствах та науково-виробничих об'єднаннях галузі машинобудування і суднобудування країни собівартості готової продукції з урахуванням її якості, виступає завдання визначення економічної ефективності додаткових витрат, пов'язаних із здійсненням заходів з підвищення якісних характеристик і технічних параметрів товарів-виробів. Відсутність достовірної обліково-економічної інформації про величину розміру і склад витрат на покращення якості продукції промисловості, а також про собівартість готової продукції з урахуванням її якості підвищує складність розробки оптимальних планових завдань із удосконалення якості, оцінку відповідності досягнутого рівня якості встановленим стандартам або технічним умовам, розробку обґрунтованих диференційованих цін на продукцію-вироби підвищеної якості, прогнозування собівартості і визначення рентабельності готової продукції промисловості із значно підвищеними якісними характеристиками і технічними параметрами та інше.

Недоліки в організації підсистеми облікової обробки техніко-економічної інформації призводять до помилок у визначенні економічного ефекту при плануванні комплексу заходів щодо системи управління якістю, появи цілого ряду непередбачених витрат в діяльності служб управління якістю (надійністю), узгодженості планів із підвищення якості комплексу робіт і завдань щодо зменшення собівартості готової продукції і іншим небажаним прорахункам у виробничо-господарської діяльності промислових підприємств та науково-виробничих об'єднань галузі машинобудування і суднобудування країни. У кінцевому рахунку усе вище згадане вкрай негативно впливає на використання фінансових, трудових, матеріальних і інформаційних ресурсів підприємств (об'єднань) промисловості. Підсистема бухгалтерського обліку витрат і калькулювання собівартості продукції з урахуванням її якості повинна сприяти підвищенню якісних характеристик та технічних параметрів готової продукції-виробів, виробленню обґрунтованої оцінки ефективності

грошових коштів, витрачених на забезпечення і підвищення якості товарів-виробів, і виявленню резервів їх скорочення. Калькулювання собівартості продукції з урахуванням її якості має своєю ціллю забезпечити керівництво промислового підприємства та науково-виробничого об'єднання інформацією про розміри виробничих витрат на забезпечення і підвищення якісних характеристик та технічних параметрів готової продукції з тим, щоб управлінці могли бачити результати роботи компаній і відслідковувати дані пов'язані з виконанням, перевиконання або ж недовиконанням встановлених планових завдань і проведених змістовних заходів із розвитку цього головного напрямку ефективної виробничо-господарської діяльності продуцентів промислових видів продукції-виробів.

Відповідно, роль облікової обробки техніко-економічної інформації витрат і калькулювання собівартості в системі управління якісними характеристиками та технічними параметрами готової продукції визначається вирішенням наступних завдань: контроль за зменшенням витрат промислових підприємств та науково-виробничих об'єднань галузі машинобудування і суднобудування країни із виробництва і реалізації готової продукції покращених якісних характеристик та технічних параметрів; повного і достовірного калькулювання собівартості окремих видів готової продукції для використання інформації про собівартість в управлінні виробничо-господарською діяльністю і ціноутворенні у якості розрахункової бази при розробленні цін; визначення і оцінки результатів виробничо-господарської діяльності промислових підприємств (об'єднань) галузі машинобудування та суднобудування країни і їх структурних підрозділів з метою матеріального і морального стимулювання за підвищення якісних характеристик та технічних параметрів готової продукції-виробів, ін.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження надало нам можливість прийти до висновку, що функція облікової обробки техніко-економічної інформації витрат і калькулювання собівартості відіграють визначальну роль у системі управління якісними характеристиками та технічними параметрами промислової продукції-виробів і інше. Серед перспектив подальших розвідок у даному напрямку особливою змістовністю відрізняються питання пов'язані із: визначенням витрат на покращення якісних характеристик та технічних параметрів готової продукції підприємств промисловості і їх класифікацією; організацією аналізу витрат на покращення якості готової продукції та інші.

Література

1. Артамонова Н.Н. Внутрихозяйственный контроль в системе управленческого учёта затрат на производство продукции на предприятиях машиностроительной отрасли: автореферат дис. ... кандидата экономических наук: 08.00.12 - «Бухгалтерский учёт, статистика» / Артамонова Наталья Николаевна; [Место защиты: Гос. ун-т управления]. – Москва, 2007. – 25 с.

2. Зенова Е.Н. Учёт затрат на обеспечение качества продукции: диссертация ... кандидата экономических наук: 08.00.12 - «Бухгалтерский учёт, статистика» / Зенова Елена Николаевна; [Место защиты: Нижегород. гос. университет им. Н.И. Лобачевского]. – Нижний Новгород, 2011. – 172 с.: ил.

3. Литвинов Д.Н. Организационно-методическое обеспечение управленческого учёта затрат и калькулирования себестоимости в мелкосерийном машиностроении: диссертация ... кандидата экономических наук: 08.00.12 - «Бухгалтерский учёт, статистика» / Литвинов Дмитрий Николаевич; [Место защиты: Воронеж. гос. ун-т]. – Воронеж, 2009. – 217 с.

4. Матюшенко Н.В. Система управления себестоимостью продукции в условиях рынка (на примере предприятий машиностроительного комплекса): автореферат диссертации ... кандидата экономических наук: 08.06.01 - «Экономика предприятий и формы хозяйствования» / Матюшенко Наталия Витальевна; [Место защиты: Институт экономики промышленности национальной академии наук Украины]. – Донецк, 1996. – 26 с.: ил.

5. Пивкин С.А. Развитие теории и методики учёта затрат и калькулирования себестоимости продукции производственного предприятия: диссертация ... кандидата экономических наук: 08.00.12 - «Бухгалтерский учёт, статистика» / Пивкин Сергей

Анатольевич; [Место защиты: Марийский государственный технический универ-т]. – Нижний Новгород, 2009. – 205 с.

6. Соколова Т.А. Развитие управленческого учёта затрат на производство на машиностроительных предприятиях: автореферат диссертации ... кандидата экономических наук: 08.00.12 - «Бухгалтерский учёт, статистика» / Соколова Татьяна Алексеевна; [Место защиты: Санкт-Петербургский ун-т экономики и финансов]. – Санкт-Петербург, 2007. – 22 с.

7. Фёдорова О.А. Основные направления совершенствования отраслевого учёта затрат на производство и калькулирования себестоимости товарной продукции: автореферат диссертации ... кандидата экономических наук: 08.00.12 - «Бухгалтерский учёт, статистика» / Фёдорова Ольга Александровна; [Место защиты: Нижегородский государственный университет имени Н.И. Лобачевского]. – Нижний Новгород, 2005. – 24 с.

8. Хорошков С.И. Учёт затрат на производство и исчисление себестоимости продукции: автореферат диссертации ... кандидата экономических наук: 08.00.12 - «Бухгалтерский учёт, статистика» / Хорошков Сергей Иванович; [Место защиты: Московская сельскохозяйственная академия им. К.А. Тимирязева]. – Москва, 1997. – 20 с.

КОНСУЛЬТАЦІЇ

АКТУАЛЬНІ ЗМІНИ У ПОДАТКОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ З СІЧНЯ 2015 РОКУ

(продовження, початок на стор. 14)

2. Змінено ставки єдиного податку.

Зокрема, для юридичних осіб встановлюються ставки 2 % та 4 % (раніше – 3 % та 5 %).

Відповідно до п. 293.3 Податкового кодексу України відсоткова ставка єдиного податку для платників третьої групи встановлюється у розмірі:

1) 2 відсотки доходу - у разі сплати податку на додану вартість;

2) 4 відсотки доходу - у разі включення податку на додану вартість до складу єдиного податку.

Для платників єдиного податку 4 групи (колишній фіксований с/г податок) ставки податку суттєво підвищено, зокрема, на рілля – 0,45 % (замість 0,15 %).

Відповідно до пункту 4 підрозділу 8 Прикінцевих положень Закону від 28.12.2014р. № 71-VIII платники єдиного податку третьої - шостої груп, які перебували на обліку в контролюючих органах до 1 січня 2015

року, з 1 січня 2015 року вважаються платниками єдиного податку третьої групи відповідно до норм глави 1 розділу XIV Податкового кодексу.

ЗМІНИ У РЕГУЛЮВАННІ ВИРОБНИЦТВА ТА ОБІГУ АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ

(Зміни до ЗУ «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів», введені Законом від 28.12.2014 р. № 71-VIII)

1. Пиво стає алкогольним напоєм з 01.07.2015 року (з набранням чинності відповідних змін до Закону щодо віднесення пива до алкогольних напоїв).

2. Встановлюються нові вимоги щодо розливу пива та відповідальність за їх недотримання розміром не менше 85 000 грн.

(продовження на стор. 20)

КРАСІЛЬНИК

Олександр
Володимирович
krasilnik_o@ukr.net

УДК 336:378.31(477)

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ ТА ПРОБЛЕМАТИКА

FINANCIAL SUPPORT OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE: REALITIES AND ISSUES

аспірант, Київський
національний
університет імені
Тараса Шевченка

Стаття присвячена фінансовому забезпеченню вищих навчальних закладів України. Висвітлено сучасний стан системи вищої освіти, виокремлено основні проблеми та напрями удосконалення фінансового забезпечення вищих навчальних закладів України.

Статья посвящена финансовому обеспечению высших учебных заведений Украины. Отражено современное состояние системы высшего образования, выделены основные проблемы и направления совершенствования финансового обеспечения высших учебных заведений Украины.

The article is dedicated to the financial support of higher educational institutions of Ukraine. Reflects the current state system of higher education, highlighted the main problems and directions of improvement of financial support of higher educational institutions of Ukraine.

Ключові слова: вища освіта, фінансове забезпечення, бюджетні асигнування, фінансові ресурси вищих навчальних закладів

Ключевые слова: высшее образование, финансовое обеспечение, бюджетные ассигнования, финансовые ресурсы высших учебных заведений

Keywords: higher education, financial support, budgetary allocations, the financial resources of higher education institutions

ВСТУП

У світі освіта – це основна умова стабільного розвитку суспільства, а вкладання коштів в освіту є найбільш перспективним напрямом з точки зору соціально-економічної значимості. Відповідно, що фінансове забезпечення високої якості освітніх продуктів можливе при умові достатнього обсягу фінансування, що у свою чергу сприятиме створенню належного рівня матеріально-технічної бази ВНЗ, формуванню кваліфікованого науково-педагогічного штату, а також сприятиме розвитку викладачів і студентів.

Дослідженню фінансового забезпечення вищої освіти в Україні, зокрема проблематиці фінансування вищих навчальних закладів у державі присвячені праці багатьох вітчизняних вчених: В. Андрущенко, Й. Бескида, В. Боброва, Є. Бойко, Т. Боголіб, О. Васи́лика, Д. Грішної, Б. Данилишина, В. Євтушевського, К. Корсака, В. Кременя, В. Куценко, О. Навроцького, Ю. Ніколенка, С. Ніколаєнка, К. Павлюк, О. Сидоренка, А. Чухно, В. Юхименка, В. Яблонського тощо. Однак вказані вище питання і надалі залишаються актуальними та вимагають подальших досліджень.

МЕТА РОБОТИ

Метою даного дослідження є аналіз та оцінка фінансового забезпечення вищої освіти в Україні та визначення можливих шляхів його покращення.

Виходячи з мети основними завданнями статті є аналіз джерел формування фінансових ресурсів системи вищої освіти та розробка пропозицій щодо їх оптимізації.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічну основу у роботі визначають положення діалектичного методу пізнання економічних явищ і процесів у безперервному їх взаємозв'язку та взаємозалежності.

РЕЗУЛЬТАТИ

Функціонування вищих навчальних закладів можливе при злагодженій роботі двох його підсистем: основної (освітньої і науково-дослідної) та забезпечуваної (ресурсної), яка включає матеріально-технічне, інформаційно-методичне, фінансове, кадрове забезпечення та управлінські ресурси.

Нині в Україні фінансування системи вищої освіти може здійснюватися за рахунок бюджетних коштів, платних послуг, що їх мають право надавати навчальні заклади, дивідендів від цінних паперів, валютних надходжень, добровільних грошових внесків, матеріальних цінностей, одержаних від підприємств, установ, організацій, окремих громадян.

Джерелами фінансування ВНЗ України можуть бути кошти сплачені іноземними фізичними і юридичними особами за підготовку спеціалістів. За умов ринкової системи господарювання помічаємо, що незважаючи на багатоканальність фінансування домінуючим джерелом матеріального забезпечення

державних ВНЗ виступають бюджетні кошти. Головними формами фінансування ВНЗ за основною діяльністю є державний контракт (замовлення) та угоди з юридичними і фізичними особами.

Огляд видатків на вищу освіту вказує на зниження їх рівня у 2013 році порівняно з попередніми роками, що обумовлено зменшенням всієї видаткової частини бюджету України. На протязі останніх років фінансування ВНЗ державної форми власності проводиться за соціальними статтями витрат: на стипендії студентам, на заробітну плату викладачам і на часткове покриття витрат за комунальні послуги. Всі інші витрати на придбання матеріалів, ремонти приміщень здійснюються в основному за рахунок позабюджетних коштів ВНЗ. Крім того, зниження рівня державного фінансування вищої освіти призвело до скорочення прийому студентів за державним замовленням у 2012/2013 навчальному році. Також помітним є те, що навчання студентів відбувається в основному за кошти фізичних осіб (54,3% від загальної кількості студентів). Коштів державного бюджету вистачає на фінансування лише 44,5%, а фінансування за рахунок місцевих бюджетів і юридичних осіб складає відповідно 1,1 і 0,2 відсотки.

У такому аспекті зауважимо, що функціонування державних ВНЗ неможливе лише за рахунок бюджетних асигнувань. Така ситуація є ідеальною за умови, коли держава має достатньо ресурсів для реалізації всіх соціальних програм, але коли ж у державному бюджеті немає відповідних коштів це може призвести до занепаду навчальних закладів і погіршення якості освітніх послуг.

Однією з форм фінансового забезпечення вищої освіти є само-фінансування ВНЗ, яке повинно сприяти економічному розвитку освітньої установи. Тут визначається фінансова незалежність ВНЗ, тобто обчислюється коефіцієнт фінансової самостійності закладу. Якщо даний коефіцієнт менший одиниці, то ВНЗ залежний від бюджетного фінансування, а його комерційна діяльність не приносить очікуваного рівня доходу, тому для функціонування та подальшого розвитку в ринкових умовах, тому ВНЗ має визначати нові стратегічні напрями роботи, що будуть спрямовані на досягнення фінансової незалежності.

Враховуючи досвід зарубіжних країн виділимо два основні напрямки зміни механізмів державного фінансування вищої освіти в умовах розвитку ринку освітніх послуг, а саме:

- формування квазіринків у державному секторі освіти;

- розвиток контрактації в сфері освіти.

Такі зміни і розвиток освітнього ринку в цілому приводять до значного позитивного ефекту, коли виконуються такі умови: повинна існувати реальна конкуренція між постачальниками освітніх послуг; якщо конкуренція відсутня, то поділ покупця і постачальника освітніх послуг зводиться до формальності; укладання договору з монополістом, в якого немає достатніх стимулів до пошуку ефективних шляхів надання освітніх послуг, може

призвести до неефективного використання громадських (суспільних) коштів.

Останнім часом у багатьох країнах замінюється підхід, орієнтований на надання коштів вищому навчальному закладу, підходом, при якому більше уваги приділяється безпосередній підтримці студентів. При цьому заклади продовжують отримувати державні кошти, проте непрямим методом. Крім того, можливість отримання прямого фінансування з боку держави теж зберігається [4; 5]. Такі методи фінансування державою закладів вищої освіти призводять до конкуренції між ними за залучення студентів, більшої виборності в державному фінансуванні вищої освіти. У багатьох зарубіжних країнах, а особливо європейських, поки що переважає фінансування безпосередньо закладів вищої освіти державою, проте все більше досліджуються можливості виділення державних коштів на вищу освіту за рахунок студентів.

Сучасні тенденції свідчать, що вища освіта є не лише кінцевим благом – джерелом задоволення духовних, культурних, інформаційних потреб людини, а й інвестиційним благом – засобом зростання доходів, забезпечення конкурентних переваг на ринку праці та одержання інших благ. Наявність значних позитивних зовнішніх ефектів освіти пояснює, чому в розвинених країнах превалює ідея вищої освіти як суспільного блага та її державного фінансування.

У такому ракурсі пропнуємо наступні пріоритетні напрями удосконалення системи фінансового забезпечення вищої освіти, а саме:

- забезпечення ефективного розподілу фінансових ресурсів на видатки з державного та місцевих бюджетів;

- оптимізація фінансування освіти з державного сектору;

- посилення контролю та здійснення систематичного аналізу цільового використання коштів;

- перехід на багатоканальне фінансування, тобто шляхом комплексного використання усіх джерел та оптимізації їхньої структури;

- регулювання оплати праці та поліпшення ситуації щодо соціального захисту населення;

- приведення обсягів підготовки фахівців з вищою освітою до потреб сучасного ринку праці;

- прийняття рішучих заходів щодо збільшення та диверсифікації фінансування вищої освіти в Україні, а відтак удосконалити науково-методичне забезпечення освітнього процесу та створити умови для проведення фундаментальних та прикладних досліджень у ВНЗ, які в свою чергу виступатимуть додатковим джерелом фінансування вищої освіти;

- створення нової моделі економічної діяльності вищих навчальних закладів, яка базується на солідарній участі держави та громадян.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про те, що недофінансування ВНЗ негативно впливає на якість освітніх послуг. Брак бюджетних асигнувань вимагає від вищої школи

пошуку додаткових джерел фінансування, і тут варто звернути увагу на такі можливі шляхи розв'язання даної проблеми: вивчення передового світового досвіду співфінансування освіти державою і підприємствами, що вбачаємо у вдосконаленні правового поля з метою стимулювання розвитку меценатства, спонсорства; розробці механізму кредитування вищої освіти; активізації науково-дослідної та інноваційної діяльності, трансфер наукових розробок у реальний сектор економіки.

Література

1. Бюджетний кодекс України. Документ 2456-17, редакція від 01.01.2011 на підставі 2592-17, 2756-17, 2856-17, чинний. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17>

2. Буличева Н.А. Сучасні правові та організаційні проблеми фінансування вищої освіти в Україні [Електрон. ресурс] / Н.А. Буличева, Ю.І. Півовар. – Режим доступу: <http://www.radmik.info/statti/255-fnpr/3593-2010-01-29-18-50-22.htm4>.

3. Боголіб Т.М. Фінансове забезпечення розвитку вищої освіти і науки в трансформаційний період: монографія / Т.М. Боголіб. – К., 2006. – 508 с.

4. Буцька О.Ю. Особливості джерел фінансування вищих навчальних закладів за організаційно-правовою формою власності та управління / О.Ю. Буцька // Вісник СумДУ. Серія Економіка. – №1. – 2010. – С. 177-183.

5. Пирічушева О.Г. Огляд фінансового забезпечення розвитку освітньої системи України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc>

КОНСУЛЬТАЦІЇ

АКТУАЛЬНІ ЗМІНИ У ПОДАТКОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ З СІЧНЯ 2015 РОКУ

(продовження, початок на стор. 14, 17)

Частину другу статті 11 Закону «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів» доповнено абзацом такого змісту:

"Розлив пива здійснюється виключно у передбачені діючими стандартами скляну тару, металеві банки із харчового алюмінію, полімерні пляшки ПЕТФ, сувенірні пляшки та художньо оформлений посуд із скла, глазурованої кераміки, а також у алюмінієві бочки, бочки із нержавіючої сталі (кеги) та інші види тари згідно з чинною нормативною документацією".

Відповідно до ст. 17 вищезазначеного Закону до суб'єктів господарювання застосовуються штрафні санкції у разі:

"розливу алкогольних напоїв у тару, не передбачену статтею 11 цього Закону, – 200 відсотків вартості виробленої (реалізованої) продукції (за оптово-відпускними цінами), але не менше 85000 гривень".

АКЦИЗ, ВИНОГРАДАРСТВО, ТОРГОВИЙ ПАТЕНТ

Законом від 28.12.2014 № 71-VIII відмінено торговий патент та збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярство.

Натомість, встановлюється сплата акцизного збору для суб'єктів господарювання, які займаються роздрібною торгівлею підакцизних товарів.

1. Так, відповідно до п. 212.1.11 ПКУ платником акцизного податку, у тому числі, є особа - суб'єкт господарювання роздрібною торгівлею, яка здійснює реалізацію підакцизних товарів.

2. Подання декларації за акцизний податок та строки сплати.

Відповідно до п. 223.1. ПКУ базовий податковий період для сплати податку відповідає календарному місяцю.

Відповідно до п. 223.2. платник податку з підакцизних товарів (продукції) подає щомісяця не пізніше 20 числа наступного періоду контролюючому органу за місцем реєстрації декларацію акцизного податку.

Суми податку перераховуються до бюджету платниками акцизного податку протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем відповідного граничного строку, передбаченого для подання податкової декларації за місячний податковий період.

(продовження на стор. 23)

ГРОМОВА

Анастасія Євгенівна
nanigrom@mail.ru

УДК 336.01

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

FINANCIAL RESOURCES OF ENTERPRISES: THEORETICAL ASPECTS

аспірант, Вінницький
торгівельно-економіч-
ний інститут КНТЕУ

Стаття присвячена теоретичним аспектам фінансових ресурсів підприємств. Розглянуто економічну сутність категорії «фінансові ресурси». Встановлено, що фінансові ресурси – це найважливіший чинник економічного зростання будь-якого суб'єкта господарювання. Увагу приділено характерним ознакам та особливостям фінансових ресурсів підприємств.

Статья посвящена теоретическим аспектам финансовых ресурсов предприятий. Рассмотрена экономическая сущность категории «финансовые ресурсы». Установлено, что финансовые ресурсы - это важнейший фактор экономического роста любого субъекта хозяйствования. Внимание уделено характерным признакам и особенностям финансовых ресурсов предприятий.

The article is devoted to theoretical aspects of the financial resources of the enterprises. Considered the economic substance of the category «financial resources». It is established that financial resources are an important factor of economic growth of any business entity. Attention is paid to the characteristics and peculiarities of the financial resources of enterprises.

Ключові слова: фінансові ресурси, фінанси підприємств, грошові засоби

Ключевые слова: финансовые ресурсы, финансы предприятий, денежные средства

Keywords: financial resources, finance companies, money

ВСТУП

Головною ланкою економіки в ринкових умовах господарювання є підприємства, які виступають у ролі господарюючих суб'єктів. Вони здійснюють виробничу, науково-дослідну і комерційну діяльність, у результаті якої виробляють різні види продукції, реалізують її, отримують доходи і накопичення, розподіляють, формують відповідні фонди грошових коштів. Для ефективного функціонування окремого підприємства важливо визначати оптимальну потребу в фінансових ресурсах, забезпечити структуру джерел їх формування і використання.

Відомо, що фінансові ресурси – це найважливіший чинник економічного зростання будь-якого суб'єкта господарювання, а організація управління ними є центральною ланкою усього комплексу заходів спрямованих на його забезпечення. Саме тому функціонування підприємств у кризових умовах господарювання, що характеризуються інфляцією, не прогнозованими коливаннями курсів валют, зростанням відсотків за користування кредитами та зниженням платоспроможного попиту покупців, залежить від ефективного управління їх фінансово-господарською діяльністю та обґрунтованого застосування прогресивних методів та методик планування, розподілу та контролю за використанням фінансових ресурсів суб'єктів підприємництва.

У вітчизняній економічній науці дослідженню різних аспектів фінансових ресурсів підприємств різних форм власності займається велика кількість

вчених-науковців, зокрема: І.В. Зятковський, О.В. Єрмошкіна, М.В. Кужельний, М.Я. Коробов, Л.А. Лахтіонова, В.М. Опарін, А.М. Подерьогін, А.С. Філімоненков та інші. Однак враховуючи наукову і практичну цінність опублікованих праць ряд питань щодо фінансових ресурсів підприємств залишаються дискусійними, що й обумовило вибір теми дослідження.

МЕТА РОБОТИ

Метою роботи є висвітлення економічної сутності, характерних ознак та особливостей фінансових ресурсів підприємств.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічну основу у роботі визначають положення діалектичного методу пізнання економічних явищ і процесів у безперервному їх взаємозв'язку та взаємозалежності. Використано балансовий метод; факторний аналіз; порівняльний аналіз.

РЕЗУЛЬТАТИ

У сучасних умовах становлення економіки України розвиток вітчизняного бізнесу набуває особливої динамічності, що пояснюється наявністю досить жорсткої конкуренції як з боку українських, так і з боку іноземних компаній, а також підвищенням вимог споживачів до товарів та послуг, що пропонуються на ринку. Фінансові ресурси становлять матеріальну основу фінансів та

визначають фінансовий потенціал будь-якого економічного суб'єкта, створюючи сприятливі умови для його виробничого і науково-технічного розвитку.

Проблеми методології процесу формування фінансових ресурсів підприємствами потребують чіткого уявлення щодо їх економічної природи в умовах становлення і розвитку ринкових відносин. Місце і роль фінансових ресурсів у розширеному відтворенні можна чітко визначити тоді, коли матимемо їх теоретичне обґрунтування як економічної категорії.

Зауважимо, що дефініція «фінансові ресурси» не має однозначного визначення. Говорячи про фінансування господарської діяльності суб'єкта господарювання, зустрічаються такі поняття, як фінансові ресурси, грошові потоки, грошові кошти, капітал підприємства. Часто дослідники і науковці по-своєму визначають ці поняття, одні їх ототожнюють, другі – розмежовують, інші – визначають один термін через інший.

Так, наприклад Бірман О.М. характеризує фінансові ресурси як виражену в грошових коштах частину національного доходу, сконцентровану безпосередньо в державі чи підприємствах для використання у цілях розширеного відтворення і на загальнодержавні потреби. Науковець Сичов М.Г. підкреслює, що фінансові ресурси як грошові нагромадження і грошові фонди створюються підприємствами, об'єднаннями, організаціями, державою в порядку розподілу її перерозподілу суспільного продукту і національного доходу.

Гуйда Т.В. визначає фінансові ресурси як сукупність доходів, відрахувань та надходжень, що перебувають у розпорядженні підприємств, організацій та держави і спрямовуються на задоволення суспільних потреб з метою розширення виробництва і зростання матеріального добробуту суспільства.

Дані визначення фінансових ресурсів вказують на місце створення ресурсів і належність їх до суб'єктів фінансових відносин, але не вказується джерело їх створення та призначення.

Вітчизняний вчений Коробов М.Я. визначає фінансові ресурси як централізовані й децентралізовані грошові фонди цільового призначення, які формуються в процесі розподілу й перерозподілу національного багатства, сукупного суспільного продукту і національного доходу й призначаються для використання відповідно із завданнями соціально-економічного розвитку суспільства та окремих підприємств.

Щоб зрозуміти поняття «фінансові ресурси» необхідно виходити, перш за все, з терміну «ресурси». Слово «ресурси» походить від французького «ressource», що означає – допоміжний засіб, тобто те, що може бути використане з певного джерела (запаси, кошти, матеріали тощо) на певні цілі. В економічній теорії ресурси прийнято поділяти на чотири групи: природні, матеріальні, трудові, фінансові.

Фінансові ресурси, формою виявлення яких є фонди грошових коштів, мають наступні характерні ознаки:

– фінансові ресурси, як у статичному плані, так і під час руху завжди виражають відношення власності, тобто вони належать державі чи підприємствам, чи приватному сектору економіки, чи населенню;

– фінансові ресурси завжди мають певне джерело створення і певне цільове призначення;

– формування й використання фінансових ресурсів завжди має правову сторону і регламентується законодавчо-нормативними актами.

В економічній літературі зустрічаються різні визначення межі функціонування фінансових ресурсів. Поняття «грошові засоби» значно ширше, ніж «фінансові ресурси». Фінансові ресурси завжди виступають у грошовій формі. А грошові засоби стають фінансовими ресурсами тоді, коли вони акумулюються у відповідних фондах, які мають певний порядок створення і використання.

Характерною рисою фінансових ресурсів є те, що вони, на відміну від грошових засобів, виражають не зміну форм вартості, а фінансовий результат процесу відтворення. Фінансові ресурси свідчать про наявність можливості економічного і соціального розвитку.

Узагальнюючи наведені визначення сутності фінансових ресурсів, можна стверджувати, що визначення фінансових ресурсів, які зводяться до формування фондів грошових коштів або до отримання підприємством грошових доходів та надходжень значно скорочує склад фінансових ресурсів, оскільки у розпорядженні підприємства можуть бути кошти як у фондовій так і нефондовій формах.

Зазначимо, що фінансові ресурси підприємств – це засоби, які акумулюються підприємством із внутрішніх і зовнішніх джерел до грошових фондів з метою забезпечення процесу розширеного відтворення шляхом трансформації їх в інші види ресурсів, а також з метою досягнення високих фінансових результатів.

Економічна природа й роль фінансових ресурсів підприємств визначається структурою форм утворення й напрямків їх використання. За формою утворення фінансові ресурси – це, по-перше, накопичення завдяки господарській діяльності, що відображають первинний розподіл новоствореної вартості. До їх числа належать прибуток, відрахування на соціальні потреби, амортизаційні відрахування. По-друге, це ресурси вторинного розподілу й перерозподілу новоствореної вартості. Це також прямі й непрямі податки, доходи від зовнішньоекономічної діяльності, приріст довгострокових вкладів населення тощо.

ВИСНОВКИ

Отже, можна констатувати, що фінансові ресурси становлять матеріальну основу фінансів та визначають фінансовий потенціал будь-якого економічного суб'єкта, створюючи сприятливі умови для його виробничого і науково-технічного розвитку.

Здійснюючи фінансово-господарську діяльність, підприємство стикається з проблемою формування капіталу та визначення оптимальної його структури, збалансування грошових потоків, нестачею

фінансових ресурсів, пошуком нових джерел фінансування та створення інвестиційної привабливості підприємства. І хоча фінансові ресурси самі по собі не створюють нового продукту, а лише беруть участь тою чи іншою мірою у його створенні, вони потенційно закладені в природних, матеріальних і трудових ресурсах. Формування та використання фінансових ресурсів у сфері підприємництва здійснюється з метою підвищення ефективності всіх напрямків діяльності суб'єктів господарювання і забезпечення їх подальшого розвитку. Це можливо при спрямуванні фінансових ресурсів на впровадження нових технологій, поліпшення використання основних фондів, прискорення обороту оборотних коштів тощо.

Література

1. Бердар М.М. Управління процесом формування і використання фінансових ресурсів

підприємства на основі логістичного підходу / М.М. Бердар // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – №5. – С. 33-38.

2. Буряк П.Ю. Формування і використання фінансових ресурсів підприємств / П.Ю. Буряк // Фінанси України. – 2010. – №10. – С.13-17.

3. Данілевська О.Є. Фінансові ресурси в системі економічних категорій / О.Є. Данілевська // Інноваційна економіка. – 2011. – №4. – С. 24-26.

4. Лагун М.І. Методичні аспекти аналізу фінансового стану підприємств у контексті прийняття управлінських рішень / М.І. Лагун // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – №7(74). – С.16-19.

5. Маюренко С.О. Методика визначення актуальних критеріїв оптимізації фінансових ресурсів підприємства / С.О. Маюренко // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2013. – №2(3). – С.174-181.

КОНСУЛЬТАЦІЇ

АКТУАЛЬНІ ЗМІНИ У ПОДАТКОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ З СІЧНЯ 2015 РОКУ

(продовження, початок на стор. 14, 17, 20)

ВСТАНОВЛЮЮТЬСЯ ОБМЕЖЕННЯ ЩОДО ПЕРЕВІРОК ПІДПРИЄМСТВ

з обсягом доходу до 20 мільйонів гривень за попередній календарний рік у 2015 та 2016 роках

Пунктом 3 Прикінцевих положень Закону України N 77-VIII від 28.12.2014 р. встановлено що у **2015 та 2016 роках** перевірки підприємств, установ та організацій, фізичних осіб – підприємців з **обсягом доходу до 20 мільйонів гривень** за попередній календарний рік контролюючими органами здійснюються **виключно з дозволу Кабінету Міністрів України**, за заявкою суб'єкта господарювання щодо його перевірки, згідно з рішенням суду або згідно з вимогами Кримінального процесуального кодексу України.

Зазначене обмеження не поширюється:

з 1 січня 2015 року на перевірки суб'єктів господарювання, що ввозять на митну територію України та/або виробляють та/або **реалізують підакцизні товари**, на перевірки дотримання норм законодавства з питань наявності ліцензій, **повноти нарахування та сплати податку на доходи фізичних осіб, єдиного соціального внеску**, відшкодування податку на додану вартість.

ЄДИНИЙ СОЦІАЛЬНИЙ ВНЕСОК

(Зміни внесені Законом України N 77-VIII, 28.12.2014 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці»)

1. Визначено поняття основного місця роботи.

П. 12 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (надалі - Закон):

Основне місце роботи – місце роботи, де працівник працює на підставі укладеного трудового договору, де знаходиться (оформлена) його трудова книжка, до якої вноситься відповідний запис про роботу.

2. База нарахування єдиного внеску – береться від основи, не меншої мінімальної заробітної плати. Винятки – особи, що працюють за цивільно-правовими договорами, та сумісники.

Так, ч. 5 ст. 8 Закону доповнено наступними абзацами:

У разі якщо база нарахування єдиного внеску (**крім винагороди за цивільно-правовими договорами**) не перевищує розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на місяць, за який нараховується заробітна плата (дохід), сума єдиного внеску розраховується як добуток розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на місяць, за який нараховується заробітна плата (дохід), та ставки єдиного внеску, встановленої для відповідної категорії платника.

При нарахуванні заробітної плати (доходів) фізичним особам з джерел не за основним місцем роботи ставки єдиного внеску, встановлені цією частиною, застосовуються до визначеної бази нарахування незалежно від її розміру без застосування коефіцієнта бази нарахування.

(продовження на стор. 27)

СІТАШ

Тетяна Дмитрівна
sittanya@mail.ru

кандидат економічних наук,
Вінницький торговельно-
економічний інститут Київ-
ського національного торго-
вельно-економічного універ-
ситету

УДК 336.14:61

ЕКОНОМІЧНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

ECONOMIC CONCEPTUALIZATION OF LOCAL BUDGETS

Стаття присвячена місцевим бюджетам як ефективному інструменту управління економікою й важливій основі фінансового забезпечення повноважень державних та місцевих органів влади у процесі виконання конституційних зобов'язань. Розглянуто економічну сутність та призначення місцевих бюджетів. Увагу приділено формуванню доходів та напрямів використання місцевих бюджетів.

Статья посвящена местным бюджетам как эффективному инструменту управления экономикой и важной основе финансового обеспечения полномочий государственных и местных органов власти в процессе выполнения конституционных обязательств. Рассмотрена экономическая сущность и назначение местных бюджетов. Внимание уделено формированию доходов и направлений использования местных бюджетов.

The article is devoted to local budgets as an effective instrument of economic management and an important basis of financial security authority, the state and local authorities in the process of fulfilling the constitutional obligations. Considers the economic entity and the appointment of local budgets. Attention is given to income generation and uses of local budgets.

Ключові слова: місцевий бюджет, доходи місцевого бюджету, видатки місцевого бюджету

Ключевые слова: местный бюджет, доходы местного бюджета, расходы местного бюджета

Keywords: local budget, revenues of local budget, local budget expenditures

ВСТУП

На сучасному етапі українське суспільство зіштовхнулося з багатьма проблемами функціонування та виконання місцевих бюджетів, які негативно впливають на можливість забезпечення конституційних прав українських громадян (в тому числі й на охорону здоров'я, соціальний захист, освіту). Значною проблемою на місцевому рівні є недостатність фінансових ресурсів місцевих бюджетів для виконання місцевими органами влади покладених на них функцій.

Одним із шляхів виходу з описаної ситуації є створення ефективної моделі формування доходів місцевих бюджетів, яка б базувалася на науково обґрунтованому підході до розмежування дохідних джерел між ланками бюджетної системи та передбачала більш досконалий порядок прогнозування, планування та їх виконання. Необхідність вирішення цих проблем складає аргументи на користь актуальності теми дослідження.

У вітчизняній економічній науці дослідженню різних аспектів місцевих бюджетів присвячені праці науковців: Й. Бескида, О. Василика, А. Даниленка, В. Дем'янишина, О. Кириленко, В. Кравченка, І. Луїніної, І. Лютого, В. Опаріна, К. Павлюк, О. Романенко, В. Федосова, С. Юрія та інших. Важливе місце

у розробці проблем місцевих бюджетів займають роботи західних вчених А. Вагнера, Р. Гнейста, Л. Штейна. Але враховуючи наукову і практичну цінність опублікованих праць ряд питань залишаються дискусійними, що й обумовило вибір теми дослідження.

МЕТА РОБОТИ

Метою роботи є висвітлення економічної сутності, методики та практики формування й напрямів використання місцевих бюджетів.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У роботі методологічну основу визначають положення діалектичного методу пізнання економічних явищ і процесів у безперервному їх взаємозв'язку та взаємозалежності. Використано методи емпіричних досліджень, зокрема, спостереження та порівняння.

РЕЗУЛЬТАТИ

Місцеві бюджети займають одне з провідних місць в економічній системі держави, так як у них зосереджується значна частина державних фінансових ресурсів. Місцеві бюджети – головний інструмент реалізації регіональної політики та вирішення таких важливих завдань, як структурна перебудова економіки, вирівнювання економічного

розвитку регіонів й ефективності територіального поділу праці, розвиток місцевого господарства, благоустрій міст, проведення природоохоронних заходів. Однак в умовах переходу економіки України на ринкові засади функціонування, виступає проблема фінансового забезпечення розвитку регіонів, адже регіон виконує специфічні економіко-виробничі функції, які не можуть здійснювати інші структурні рівні.

З огляду на зазначене доречно навести декілька визначень місцевих бюджетів. Так, науковець Ю.В. Пасічник стверджує: “Бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) – план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування” [4, с. 235].

Заслуговує на увагу трактування місцевих бюджетів, яке формулює В.М. Опарін: “Місцеві бюджети – це бюджети адміністративно-територіальних одиниць, призначених для фінансового забезпечення закріплених і делегованих відповідним місцевим органом державної влади та самоврядування функцій” [3, с. 204]. Науковець О.Д. Василик визначає місцевий бюджет як сукупність економічних (грошових) відносин, що виникають у зв’язку з утворенням та використанням фондів грошових засобів місцевих органів влади в процесі перерозподілу національного доходу для забезпечення розширеного відтворення та задоволення соціальних потреб суспільства [2, с. 23].

Вчені О.Р. Романенко, С.Я. Огородник охарактеризовують місцевий бюджет як розпис грошових доходів і витрат місцевих органів влади, план формування й використання фінансових ресурсів держави і адміністративно-територіальних одиниць, який забезпечує виконання органами державної влади і місцевого самоврядування покладених на них функцій [5, с. 78].

Розкриваючи економічну сутність дещо інші визначення місцевих бюджетів наводять М.А. Гапонюк, В.П. Яцюта, А.Є. Буряченко, А.А. Славкова, а саме: “Місцеві бюджети – грошові відносини, які виникають між місцевими органами самоврядування та суб’єктами розподілу створеної вартості в процесі формування територіальних фондів грошових коштів, які використовуються для соціально-економічного розвитку регіонів”.

Як переконуємось з наведеного, існують різноманітні підходи до поняття місцевий бюджет, але в основному автори мають однакові погляди щодо їх призначення тобто місцеві бюджети потрібні для виконання певними органами державної влади та місцевого самоврядування покладених на них функцій. Ми підтримуємо думку вчених та вважаємо, що найбільш повним є визначення, наведене у працях В.Г. Дем’янишина, а саме: “Місцевий бюджет є основним фінансовим документом, балансом фінансових ресурсів відповідного рівня органів місцевого самоврядування, що відображає систему фінансових відносин, які складаються у процесі формування та використання грошових коштів, це

кошторис видатків і доходів відповідної місцевої влади”.

Передумовою демократичної держави є фінансова незалежність органів місцевого самоврядування, що реалізується в можливості самостійного забезпечення власної ресурсної бази, у контексті делегованих їй повноважень і реальних владних функцій. Нині актуальним питанням є формування оптимального обсягу й структури доходів і видатків органів місцевого самоврядування, що визначають пріоритети суспільного й економічного розвитку територій. Структурна невідповідність між доходами й видатками місцевих бюджетів характеризує рівень фінансової залежності органів самоврядування від центральних органів влади, ступінь децентралізації бюджетної системи, економічні аспекти розвитку.

Відмітимо, що у сфері бюджетних відносин основним нормативним документом, який регулює діяльність органів влади, зокрема планування, затвердження і виконання місцевих бюджетів є Бюджетний кодекс України, яким започатковано реформу бюджетного процесу, проголошено дворівневу структуру бюджетної системи України, а також здійснено розмежування видатків на виконання повноважень та закріплено на довготривалій основі джерела надходжень за Державним та місцевими бюджетами. У Кодексі передбачені доходи та видатки, які закріплюються за місцевими бюджетами. Розкрито механізм бюджетного процесу на місцевому рівні, конкретизовано повноваження його учасників, охарактеризовано окремі його стадії, врегульовано питання, що виникають у разі несвоєчасного затвердження відповідного місцевого бюджету.

Місцеві бюджети як інструмент регулювання економіки характеризуються досить широкою сферою впливу (через їхній всеохоплюючий характер), високою дієвістю та гнучкістю, яка, притаманна всім бюджетним важелям, вони сприяють досягненню пропорційності у розвитку територій, є одним із інструментів міжтериторіального перерозподілу виробленого ВВП, фінансового вирівнювання. Призначення місцевого бюджету – забезпечення органів влади стійкою фінансовою базою для розвитку економіки, науки і культури, покращення матеріального та соціального рівня життя народу, зміцнення обороноздатності держави та інших потреб суспільства.

ВИСНОВКИ

Отже, можна констатувати, що місцеві бюджети – це основний фінансовий план розвитку територіальних громад, районів і областей України. Дохідна частина кожного місцевого бюджету відображає результати роботи підприємств, організацій та інших суб’єктів господарювання, які функціонують на визначеній території, масштаби їхньої діяльності й обсяги прибутків, частина з яких мобілізується в місцеві бюджети за допомогою податків, зборів та інших обов’язкових платежів. Крім того, місцеві бюджети відіграють значну роль в розподілі й перерозподілі національного доходу в територіальному розрізі, між виробничою і невиробничою сферами, між окремими верствами

населення. Через місцеві бюджети здійснюється територіальний розподіл, перерозподіл національного доходу в межах області, міста, району. У процесі розподілу вартості ВВП шляхом формування та використання місцевих бюджетів грошові відносини виникають між бюджетами, підприємствами комунальної форми власності, закладами соціально-культурної сфери та населенням регіону.

Побудова ефективної моделі розвитку економіки ринкового типу потребує теоретичного переосмислення та практичного дослідження фінансових ресурсів місцевих органів влади, напрямку реструктуризації доходів бюджету й визначення їхньої ролі у збалансованому розвитку зобов'язань та фінансових можливостей держави. У такому контексті можна відмітити великі масштаби дефіциту місцевих бюджетів, зростає їх дотаційна залежність від державного бюджету. Відповідно нестача фінансових ресурсів та нестабільність дохідної частини місцевих бюджетів стали проблемою загальнодержавної ваги, що потребує невідкладного розв'язання у процесі становлення демократичної держави та побудови соціально орієнтованої економіки. Тому для вирішення

проблемних питань, слід звернути увагу на вплив умов формування місцевих бюджетів на економічний розвиток регіонів, створення умов для заінтересованості органів місцевого самоврядування у збільшенні податкових надходжень, в ефективному та цільовому використанні бюджетних коштів.

Література

1. Бюджетний Кодекс України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2542-14>
2. Василик О.Д. Бюджетний механізм в управлінні економікою / О.Д. Василик // Фінанси України. – 2007. – № 3. – С.22–23.
3. Дем'янишин В.Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: Монографія / В.Г. Дем'янишин. – Тернопіль: ТНЕУ, 2008. – 496 с.
4. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн // Навч. посібник. Вид. 2-ге, доп. і перероб. – К.; Знання – Прес, 2003. – 523 с.
5. Романенко О.Р. Фінанси: Підручник. – К.: Центр навч. л-ри. – 2004. – 312 с.

АКТУАЛЬНІ ЗМІНИ У ПОДАТКОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ З СІЧНЯ 2015 РОКУ

(продовження, початок на стор. 14, 17, 20, 23)

КОДЕКС ЗАКОНІВ ПРО ПРАЦЮ

(Зміни внесені Законом України N 77-VIII, 28.12.2014 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці»)

1. Є обов'язком оформлення наказу чи розпорядження при прийнятті на роботу, а також повідомлення відповідних державних органів про укладення трудового договору.

Частину 3 статті 24 КЗпП викладено у наступній редакції:

"Працівник не може бути допущений до роботи без укладення трудового договору, оформленого наказом чи розпорядженням власника або уповноваженого ним органу, та повідомлення центрального органу виконавчої влади з питань забезпечення формування та реалізації державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування про прийняття працівника на роботу в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України".

2. Фізичним особам-підприємцям уже не потрібно повідомляти центр зайнятості про укладення трудового договору з працівником (відповідну статтю 24-1 КЗпП виключено);

3. Є обов'язком оформлення трудових книжок на стажувальників.

Відповідно до ст. 48 КЗпП у новій редакції:

«Трудові книжки ведуться на всіх працівників, які працюють на підприємстві, в установі, організації або у фізичної особи понад п'ять днів. Трудові книжки ведуться також на позаштатних працівників при умові, якщо вони підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню студентів вищих та учнів професійно-технічних навчальних закладів, які проходять стажування на підприємстві, в установі, організації».

«Працівникам, що стають на роботу вперше, трудова книжка оформляється не пізніше п'яти днів після прийняття на роботу. Студентам вищих та учням професійно-технічних навчальних закладів трудова книжка оформляється не пізніше п'яти днів після початку проходження стажування.»

4. Встановлено відповідальність за оформлення працівника на неповний робочий час, який фактично виконує роботу повний робочий день.

Ст. 235 КЗпП доповнено новою частиною нового змісту:

"При винесенні рішення про оформлення трудових відносин з працівником, який виконував роботу без укладення трудового договору, та встановлення періоду такої роботи чи роботи на

умовах неповного робочого часу, у разі фактичного виконання роботи повний робочий час, установлений на підприємстві, в установі, організації, орган, який розглядає трудовий спір, одночасно приймає рішення про нарахування та виплату такому працівникові заробітної плати у розмірі не нижче середньої заробітної плати за відповідним видом економічної діяльності у регіоні у відповідному періоді без урахування фактично виплаченої заробітної плати, про нарахування та сплату відповідно до законодавства податку на доходи фізичних осіб та суми єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за встановлений період роботи".

5. Встановлено окрему відповідальність за допуск до роботи без оформлення працівника.

Статтю 41 Кодексу України про адміністративні правопорушення викладено у наступній редакції:

"Стаття 41. Порушення вимог законодавства про працю та про охорону праці

* * *

Фактичний допуск працівника до роботи без оформлення трудового договору (контракту), допуск до роботи іноземця або особи без громадянства та осіб, стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо надання статусу біженця, на умовах трудового договору (контракту) без дозволу на застосування праці іноземця або особи без громадянства – тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності, фізичних осіб підприємців, які використовують найману працю, від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

ПОДАТОК НА НЕРУХОМОЕ МАЙНО, ВІДМІННЕ ВІД ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ – З 2015 РОКУ ВСТАНОВЛЕНО І ДЛЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

1. Хто є платниками податку.

Відповідно до ст. 266 ПК у новій редакції платники податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, є фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які є власниками об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості.

Не є платниками податку особи, зазначені у п. 266.2.2 ПК.

2. База оподаткування.

Відповідно до 266.3.3. ПКУ база оподаткування об'єктів житлової та нежитлової нерухомості, в тому числі їх часток, що перебувають у власності юридичних осіб, обчислюється такими особами самостійно виходячи із загальної площі кожного окремого об'єкта оподаткування на підставі

документів, що підтверджують право власності на такий об'єкт.

3. Пільги зі сплати податку (повинні бути встановлені до 1 лютого цього року).

Відповідно до п. 266.4.2.ПКУ сільські, селищні, міські ради встановлюють пільги з податку, що сплачується на відповідній території з об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості.

Органи місцевого самоврядування до 1 лютого поточного року подають до відповідного контролюючого органу за місцезнаходженням об'єкта житлової нерухомості відомості стосовно пільг, наданих ними відповідно до абзацу першого та другого цього підпункту.

4. Ставка податку.

Відповідно до п. 266.5.1. ПКУ ставки податку для об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості, що перебувають у власності фізичних та юридичних осіб, встановлюються за рішенням сільської, селищної або міської ради в залежності від місця розташування (зональності) та типів таких об'єктів нерухомості у розмірі, що не перевищує 2

відсотків розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року, за 1 кв. метр бази оподаткування (площі нерухомості).

5. Річна декларація з податку здається до 20 лютого з розбивкою річної суми рівними частками поквартально.

6. Податок сплачується за місцем розташування об'єкта/об'єктів оподаткування:

а) фізичними особами - протягом 60 днів з дня вручення податкового повідомлення-рішення;

б) юридичними особами – авансовими внесками щокварталу до 30 числа місяця, що наступає за звітним кварталом, які відображаються в річній податковій декларації.

(!) Звертаємо увагу, що місце розташування нерухомого майна може не співпадати з юридичною адресою підприємства. У такому разі потрібно заздалегідь стати на облік до податкового органу за місцем розташування нерухомого майна.